

Mentor*

Nr. 1 Januar 2006

Årsoppgjørsviledning
for regnskapsåret 2005

*connectedthinking

PRICEWATERHOUSECOOPERS

Leder

I Årsoppgjørveiledningen til PricewaterhouseCoopers fokuserer vi først og fremst på utvalgte regnskapsmessige problemstillinger som mange blir berørt av, og der det viser seg at mange er usikre på hvilke løsninger som bør velges. I tillegg omtaler vi en del forhold der vi erfaringsmessig vet at de regnskapsmessige vurderingene som gjøres ikke alltid er tilfredsstillende. Vi søker primært å dekke de problemstillingene som er aktuelle for mellomstore selskaper, men de aller fleste av dem er også aktuelle både for børsnoterte selskaper og små selskaper. Vi omtaler ikke spesielle forhold for IFRS-rapporterende foretak. Vi tror mange vil finne veiledningen som et nyttig hjelpemiddel i årsoppgjøret.

I Mentor og tidligere Paragraf har vi behandlet en rekke regnskapstemaer opp gjennom årene. Disse artiklene går vanligvis noe mer i dybden enn vi kan gjøre i Årsoppgjørveiledningen, og artiklene kan derfor være et meget godt supplement. Nedenfor følger en liste over de artiklene som fremdeles er aktuelle. En må være klar over at det kan være foretatt enkelte endringer i regnskapsstandardene som er omtalt. Det gjelder spesielt de eldste artiklene.

Mentor

Juni 2004	Varige driftsmidler
Desember 2003	Nedskrivning Immaterielle eiendeler Hendelser etter balansedagen
Januar 2002	Internfortjeneste i konsernets varelager
Desember 2001	Sammenligningstall og proformatall

Paragraf

Juni 2001	Motregning av fordringer og gjeld i regnskapet
Desember 2000	Fisjon Leieavtaler Regnskapsmessige utfordringer i "den nye økonomien".
Januar 2000	Egne aksjer Endring av avskrivningsplan Utsatt skattefordel

I årets utgave omtaler vi innledningsvis alle de viktigste endringene i regnskapsloven i løpet av det siste året. Det er viktig å være klar over at noen lovendringer gjelder fra og med 2005, mens andre gjelder fra og med 2006. Vi omtaler også endringer i regnskapsstandarder i det samme kapitlet.

Til sist i Årsoppgjørveiledningen har vi en omtale av forhold som en bør tenke på ved vurderingen av utbytte for 2005.

Ansvarlig: Fagavdelingen

Kontaktpersoner: Jens-Erik Huneide, Didrik Thrane-Nilsen, Signe Moen og Trond Tømte

Ansvarlig utgiver:
PricewaterhouseCoopers

Mentor publiseres fire ganger i året.
Opplag: 11.000
ISSN: 1501-8474

Distribusjon:
Kunder og utvalgte kundegrupper av
PricewaterhouseCoopers

Redaksjonell tilrettelegging og grafisk
produksjon: PricewaterhouseCoopers
Forsidefoto: Berne Broudy/Mike Donohue
Trykk: Lobo Media

For adresseforandring, kontakt
PricewaterhouseCoopers på
Telefon: 02316 (+47 95 26 00 00)
Telefaks: 2316 1000
E-post: PwC-news@no.pwc.com

Innholdet i denne informasjonen er kun for generell veiledning. Enhver situasjon er unik, og PricewaterhouseCoopers kan derfor ikke ta ansvar for eventuelle beslutninger som baseres på innholdet. Vennligst ta kontakt med våre revisorer, advokater og/eller rådgivere dersom du har spørsmål om innholdet.

Innhold

01	Viktige nyheter innenfor regnskap, skatt og aksjerett i 2005	side 2
02	Oppstillingsplanen, klassifisering mv.	12
03	Kontinuitetsgjennomskjæring	14
04	Sammenligningstall og proformainformasjon ved fusjon og fisjon, og i konsernregnskapet	16
05	Inntektsføring	18
06	Brutto-/nettorapportering	20
07	Hendelser etter balansedagen	21
08	Nedskrivning	23
09	Immaterielle eiendeler	25
10	Goodwill	29
11	Varige driftsmidler	30
12	Finansiell leasing	33
13	Aksjer og andeler i andre selskaper	34
14	Regnskapsføring av konsernbidrag	36
15	Varebeholdninger	37
16	Kundefordringer	39
17	Utsatt skatt/skattefordel	40
18	Pensjoner	43
19	Avsetning for usikre forpliktelser	45
20	Egenkapital	47
21	Noter til regnskapet	49
22	Årsberetningen	53
23	Utbytte	56

Viktige nyheter innenfor regnskap, skatt og aksjerett i 2005

Viktige nyheter innenfor regnskap

Etter endringen i regnskapsloven i 2005 har vi nå fem "regnskapsspråk":

- De ordinære regnskapsreglene i regnskapsloven for store og "øvrige" foretak
- IFRS
- Forenklet IFRS
- God regnskapsskikk for små foretak
- God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner

Regelverket kan skjematisk framstilles som vist i tabell 1.1.

Tabell 1.1 Regnskapsreglene

Regnskapsspråk	Selskapsregnskapet	Konsernregnskapet
Regnskapslovens hovedregler kap 3-7 (god regnskapsskikk)	<ul style="list-style-type: none"> • Kan benyttes av alle. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan benyttes av alle med unntak av børsnoterte foretak.
Full IFRS	<ul style="list-style-type: none"> • Kan benyttes av alle foretak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Må benyttes av børsnoterte foretak. • Kan benyttes av alle foretak.
Forenklet IFRS	<ul style="list-style-type: none"> • Kan benyttes av alle foretak. • Regelen har ikke trådt i kraft. Vil ikke tre i kraft i løpet av 2005. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan benyttes av alle med unntak av børsnoterte foretak. • Regelen har ikke trådt i kraft. Vil ikke tre i kraft i løpet av 2005.
Forenklet IFRS etter overgangsbestemmelse	<ul style="list-style-type: none"> • Kan benyttes av datterselskap og morselskap i konsern som avlegger konsernregnskap etter full IFRS. • Regelen har ikke trådt i kraft. Ikrafttredelse i løpet av 2005 er sannsynlig. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan ikke benyttes.
GRS for små foretak	<ul style="list-style-type: none"> • Kan benyttes av alle som tilfredsstillter kriteriene for små foretak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ikke konsernregnskapsplikt for små foretak
GRS for foretak uten øk. vinning som formål	<ul style="list-style-type: none"> • Kan benyttes av foretak uten økt vinning som formål. Reglene fastsettes ved standarder. Høringsutkast fra NRS - KAN benyttes for 2005. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan benyttes av foretak uten økt vinning som formål. Reglene fastsettes ved standarder. Høringsutkast fra NRS - KAN benyttes for 2005.

Endringer for foretak som følger regnskapslovens hovedregler i kapittel 3-7

Aksjebasert betaling

Regnskapsloven har fått en ny bestemmelse i § 5-9a som lyder: "Aksjebasert betaling skal regnskapsføres til virkelig verdi på transaksjonstidspunktet. Små foretak kan unnlate å kostnadsføre aksjebasert avlønning". Norsk RegnskapsStiftelse har foreslått at IFRS 2 skal brukes som god regnskapspraksis. I tillegg er det foreslått egne overgangsbestemmelser. Hovedinnholdet i regelen er at vederlag for ytelser i form av aksjer eller aksjeopsjoner er en kostnad for foretaket. Vederlagsformene kan være

- Foretakets aksjer eller aksjeopsjoner (egenkapitalinstrumenter)
- Kontanter basert på verdien av foretakets aksjer
- En avtale hvor mottakeren kan velge mellom de to ovennevnte løsningene

Det er vederlagets form som avgjør regnskapsføringen. Varer og tjenester skal som hovedregel måles til virkelig verdi av varene eller tjenestene. Hvis det ikke er mulig skal målingen skje til virkelig verdi av egenkapitalinstrumentet. Hvis heller ikke det er mulig, skal målingen skje til egenverdien av egenkapitalinstrumentet. Ansatteopsjoner skal som hovedregel måles til virkelig verdi av egenkapitalinstrumentet, og til egenverdien hvis det ikke er mulig. Kontantbonuser skal måles til virkelig verdi av forpliktelsen.

For å beregne verdien er det som regel nødvendig å bruke en opsjonsprisindeksmodell (for eksempel Black & Scholes). Nødvendig informasjon for å beregne virkelig verdi er aksjekursen ved tildeling, utøvelsespris, forventet utbytte, forventet levetid, aksjekursens volatilitet, markedsbetingelser og risikofri rente. For ikke børsnoterte aksjer finnes ikke alle disse opplysningene i markedet, og da må de beregnes. Det gjelder både antatt virkelig verdi og antatt volatilitet.

Ifølge overgangsreglene kan en unnlate å regnskapsføre avtaler som er knyttet til ordninger som gjøres opp i egenkapital når de ble inngått før 1. januar 2005. Avtaler som gjøres opp med kontantvederlag, behøver ikke føres etter nye reglene hvis forpliktelsen er gjort opp før 1. januar 2005. Alternativt kan en velge IFRS-overgangsreglene (der skjæringspunktet for avtalene er 7. november 2002).

Pensjoner

Det er gjort endringer i NRS 6 Pensjoner som først og fremst er en tilpasning til IFRS (IAS 19). Det er nå planens opptjeningsformel som skal legges til grunn for fastsettelse av opptjeningsstid og allokeringemetoden. Dessuten er omtalen av endringer i pensjonsplanene justert. Diskusjonsnotatet fra 2004 endrer status i det noe av innholdet flyttes over i standarden og noe gjøres om til et vedlegg.

Etter NRS 6A kan alle bruke IAS 19 i stedet for NRS 6. Foretak som velger IAS 19 og som inngår i konsern som avlegger konsernregnskap etter IFRS kan bruke overgangsregelen om nullstilling av uamortiserte estimatavvik (korridoren) også i selskapsregnskapet. Regelen gjelder både morselskap, datterselskap, tilknyttet selskap og felleskontrollert virksomhet.

NRS har også utgitt en veiledning til IAS 19 som omhandler særnorske forhold. Ifølge veiledningen skal norske foretak velge statsobligasjonsrenten (justert for pensjonsforpliktelsens løpetid) som diskonteringsrente, selv om denne renten er lavere enn den renten som sammenlignbare foretak i Europa bruker, og derfor gir en høyere forpliktelse. De som bruker NRS 6 kan fortsatt velge å estimere en bedriftsrente.

Hvis man beregner arbeidsgiveravgift av forpliktelsen, skal den nå beregnes av faktisk forpliktelse.

Konsernregnskap

Det er gjort en lovendring slik at det nå er adgang til å bruke ulike prinsipper i selskaps- og konsernregnskapet. Dermed oppheves også datterselskapenes plikt til å velge samme prinsipper som morselskapet. Hvis det velges ulike prinsipper, betyr det at regnskapene må omarbeides før konsolidering.

Det er foreslått en rekke endringer i NRS (F) Konsernregnskap. Endringene gjøres gjeldende fra 2006, men de endrede bestemmelsene kan også brukes i 2005 hvis de ikke er i strid med regnskapsloven (der noen av de nye bestemmelser har virkning fra 2006).

De viktigste endringene er:

- Det er ikke lenger krav om å utarbeide konsernregnskap hvis det ikke finnes et konsern pr. 31.12.
- Kravet om særskilt begrunnelse ved avskrivning av goodwill over en periode på mer enn tjue år er fjernet
- Oppkjøpstidspunktet er nå eneste tillatte tidspunkt for måling, tilordning og konsolidering
- Anskaffelseskost skal inkludere alle direkte kostnader (tidligere eksterne kostnader)
- Ved trinnvise oppkjøp er det ikke lenger mulig å vurdere hvert kjøp for seg selv. Det betyr at verdiene på tidspunktet for konsernetableringen må legges til grunn.
- Økning i minoritetsinteresser kan nå måles til andel av bokført egenkapital i datterselskapet (i samsvar med IFRS).
- Adgangen til å etablere balanseposter ved oppkjøp for å ta hensyn til sesongvariasjoner er bortfalt.
- Reglene om proformataill er tatt ut. Det er i stedet tatt inn regler om proforma salgsinntekter.
- Omtalen av regnskapsføring av datterselskap i morselskapets regnskap er tatt ut av standarden

Det er gjort følgende endringer i regnskapsloven med virkning fra 2006:

- Reglene om kontinuitetsunntak ved sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser er fjernet. Det betyr at det er slutt på kontinuitet ved fusjon og konserndannelse for slike sammenslåinger. Men kontinuitetsgjennomskjæring skal fortsatt foretas for selskaper under samme kontroll (omorganisering med uendret eierskap).
- Når det er minoritetsinteresser er det innført krav om å vise resultat før og etter minoritet. Det er ikke lenger tillatt å utelate et datterselskap fra konsolidering med begrunnelse om at det har ulikeartet virksomhet eller det er begrensning i innflytelsen. Etter rskl. § 3-8 a skal imidlertid et datterselskap utelates fra konsolideringen hvis det foreligger vesentlige og varige begrensninger som hindrer morselskapet i å utøve bestemmende innflytelse over datterselskapet, eller hvis datterselskapet driver virksomhet som er vesentlig forskjellig fra virksomheten i konsernet for øvrig, og konsolideringen vil være i strid med god regnskapsskikk. Datterselskapsdefinisjonen er justert. Loven åpner nå for at man i særlige unntakstilfeller kan anses ikke å ha bestemmende innflytelse selv om man eier representerer flertallet av stemmene i foretaket
- Definisjonen av konsern er justert, slik at et foretak i helt spesielle tilfeller ikke behøver å anses som datterselskap selv om man eier flertallet av aksjene

Tilknyttet selskap og felleskontrollert virksomhet

Etter lovendring med virkning fra 2005 kan en ikke bruke egenkapitalmetoden eller bruttometoden ved midlertidig eie. Videre er regelen om at man kan bruke kostmetoden i selskapsregnskapet for tilknyttet selskap og felleskontrollert virksomhet gjort permanent. Regnskapsstandarden er endret når det gjelder definisjonen av felles kontroll, ved at det er innført et krav om enstemmighet i strategiske beslutninger. Endringen har virkning fra 2006, men kan også brukes i 2005.

Fusjon og fisjon

I NRS 9 er det gjort en endring som samsvarer med endringen i konsernstandarden, om at gjennomføringstidspunktet (kontrolltidspunktet) er eneste tillatte tidspunkt for måling og tilordning av anskaffelseskost. Tilsvarende er kontinuitetsunntaket fjernet fra loven med virkning fra 2006.

I NRS (F) Fisjon har man fjernet bestemmelsen om at et selskap uten virksomhet er ikke-eksisterende.

Markedsverdi prinsippet for finansielle instrumenter og varederivater

Bestemmelsen er gjort noe mer generell ved at henvisningen til verdipapirhandelsloven og børsloven er fjernet.

I 2004 kom det inn en ny bestemmelse om at man kan bruke virkelig verdi på finansielle instrumenter utenfor handelsporteføljen i konsernregnskapet. Bestemmelsen er opprettholdt i 2005, men fjernes igjen fra 2006.

Andre sentrale lovendringer

Det er kommet inn en ny bestemmelse i § 3-2a om at årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat. Hvis bruken av en bestemmelse i kapittel 4 til 7 i særlige unntakstilfeller er uforenlig med plikten etter første ledd, skal dermed bestemmelsen fravikes. Det vil bare være i helt spesielle unntakstilfeller at en kan bruke denne bestemmelsen.

Spesifikasjon av endringer i egenkapitalen kan fra og med 2005 gis i egen oppstilling i stedet for note. Det er tatt inn krav om at opptjent egenkapital må spesifiseres.

Som alternativ til balanseføring av finansieringsutgifter ved egentilvirkning av anleggsmidler, er det åpnet adgang til kostnadsføring av slike utgifter.

Andre endringer fra Norsk RegnskapsStiftelse for 2005

Norsk RegnskapsStiftelse er noe på etterskudd når det gjelder endringer i regnskapsstandardene. Vanligvis blir endringene vedtatt ca 1. november, men i år ble forslag til endringer sendt på høring på omtrent det samme tidspunktet, og det kan fortsatt komme noe rett før årsskiftet. Vår omtale må derfor basere seg på høringsforslagene.

Norsk RegnskapsStiftelse foreslår å oppheve

- NRS 7 Resultat pr aksje (standarden gjelder alle som gir slik informasjon i årsregnskapet)
- NRS 10 Segmenter (standarden gjelder bare for store foretak, men anbefales for andre som gir slik informasjon)
- NRS 11 Delårsrapportering (standarden gjelder alle som etter forskrift plikter å avlegge delårsregnskap).

- NRS 12 Avvikling og avhendelse av virksomhet (gjelder bare børsnoterte foretak)

Disse erstattes antakeligvis av en egen standard for store foretak som ikke bruker IFRS, der løsningene vil være i tråd med IFRS. Vi antar at man frivillig kan benytte IFRS-standardene for 2005. For øvrig gjelder at de som er inkludert i ovennevnte målgrupper, men ikke følger IFRS, bør følge de gjeldende standardene også i 2005.

IFRS 5 skal erstatte NRS 12 om avvikling og avhendelse av virksomhet, men IFRS 5 er delvis i konflikt med regnskapsloven. Full innføring av standarden krever derfor lovendring. Antakelig må en derfor beholde NRS 12 likevel frem til en eventuell lovendring, i hvert fall for børsnoterte foretak som ikke følger IFRS. Små foretak har særregler om dette i NRS 8. Øvrige foretak kan velge mellom NRS 12 og NRS 8.

Norsk RegnskapsStiftelse har også forslått å oppheve

- NRS HU Finansiell risiko og finansielle instrumenter
- NRS HU Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta

Også disse høringsutkastene skal erstattes av nye standarder som baseres på IFRS. I tillegg har Norsk RegnskapsStiftelse satt i gang et arbeid med en regnskapsstandard om rapportering av miljøutgifter og andre miljøforhold, basert på retningslinjer fra EU. På denne bakgrunnen er det foreslått at nåværende diskusjonsnotat oppheves.

Endringer som også gjelder foretak som bruker IFRS

Årsberetningen

Lovkravene til årsberetning er utvidet i 2005.

- Det skal gis et rettviseende bilde over utvikling og resultat, i forma av en analyse av årsregnskapet (gjelder også små foretak)
- Det skal i denne forbindelse også opplyses om sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer
- Hvis det ble angitt resultatmål i fjorårets årsberetning skal en begrunne avvik fra disse målene
- En skal også opplyse om tiltak hvis styrets handleplikt har inntrådt ved tap av egenkapital
- Det er presisert at årsberetningen også skal dekke virksomheten i konsernet

Det er for øvrig gjort redigeringsmessige endringer i lovbestemmelsen, ved at rskl. § 3-3 nå gjelder små foretak, mens kravene til øvrige foretak finnes i rskl. § 3-3a.

Vi minner for øvrig om at det kom et nytt lovkrav også for 2004 om opplysninger om finansiell risiko.

Det er også vedtatt en bestemmelse om at en skal opplyse om forsknings- og utviklingsaktiviteter. Dette lovkravet gjelder imidlertid først fra 2006.

Norsk RegnskapsStiftelse er i gang med å ajourføre regnskapsstandarden om årsberetning. Den reviderte standarden skal foreligge før årsoppgjøret.

Andre endringer

For øvrig er det vedtatt følgende nye lovbestemmelser med virkning for 2005

- Lovfestet adgang til avvikende regnskapsår for filialer og datterselskap. Det samme gjelder for foretak med sesongmessig virksomhet. Den siste bestemmelsen tolkes slik at

det vesentlige av aktiviteten må foregå i løpet av maksimum seks måneder.

- Det skal gis negativ bekreftelse i note hvis det ikke er gitt ytelse til ledende personer
- Det skal gis utvidet spesifisering av honorar til revisor. Det skal opplyses om honorar for lovbestemt revisjon, andre attestasjonstjenester, skatterådgivning og annen rådgivning (spesifisert)
- Det er gjort noen endringer i bestemmelsene om offentlighet og innsending.

For 2006 er kravene til opplysninger om lønn og annen godtgjørelse til ledende personer utvidet for store foretak. Som følge av at opplysningene kan bli plasskrevende, kan en lage en egen rapport i stedet for å gi opplysningene i note.

Full IFRS

Fra og med 2005 har børsnoterte foretak plikt til å bruke IFRS i konsernregnskapet (fra 2007 hvis man bare er notert med gjeldsinstrumenter). De kan velge mellom IFRS og de ordinære reglene i selskapsregnskapet. Øvrige foretak kan velge å bruke full IFRS hvis de ønsker det i konsernregnskapet, og også i selskapsregnskapet.

De som bruker full IFRS er unntatt fra følgende bestemmelser i regnskapsloven

- Kapittel 3: Enkelte bestemmelser om konsernregnskap mv.
- Kapittel 4 (grunnleggende prinsipper)
- Kapittel 5 (vurderingsregler)
- Kapittel 6 (resultatregnskap, balanse og kontantstrømpstilling)
- Kapittel 7: Flesteparten av noteopplysningskravene

Hvis man ikke har fulgt oppstillingsplanene i selskapsregnskap som avlegges etter full IFRS, må det utarbeides en tilleggsoppstilling i samsvar med kapittel 6 til bruk for offentlig kontroll og statistikk.

De som bruker full IFRS skal stort sett følge de øvrige bestemmelsene i regnskapsloven, dvs.

- Kapittel 1 (virkeområde, regnskapsplikt mv)
- Kapittel 3: Bestemmelsen om årsberetningen
- Kapittel 7: Enkelte av notekravene
- Kapittel 8, 9 og 10 (offentlighet og ulike andre bestemmelser)

Norsk RegnskapsStiftelse vil for øvrig komme med et notat innen utgangen av 2005 som skal inneholde en veiledning om mulig samordning mot IFRS i selskapsregnskapet, noe som er særlig aktuelt i IFRS-rapporterende konsern. Veiledningen vil primært omhandle regnskapsmessig behandling av varige driftsmidler og skatt.

Forenklet IFRS

Det er også vedtatt at en skal kunne bruke forenklet IFRS i selskapsregnskapet. Dette antas i utgangspunktet å bli full IFRS med forenklete notekrav. I spesielle tilfeller skal det også kunne gjøres unntak fra vurderingsreglene.

Det er satt i gang et arbeid med å utvikle forenklet IFRS i regi av IASB. Dette arbeidet ser ut til å ta lang tid. I statsbudsjettet for 2006 ble det derfor varslet at det skal lages en norsk versjon av forenklet IFRS i løpet av 2006, som skal få status av forskrift. Norsk RegnskapsStiftelse vil få en sentral rolle i dette arbeidet. Forenklet IFRS kan ikke brukes før slik forskrift foreligger!

Norske selskaper som inngår i konsern som bruker full IFRS i konsernregnskapet, kan likevel velge en form for forenklet IFRS i selskapsregnskapet basert på en overgangsregel i regnskapsloven. Bestemmelsen går ut på at man må bruke vurderingsreglene i IFRS, men regnskapslovens oppstillingsplaner og noteopplysningskrav. Antakelig kan overgangsregelen brukes i 2005, men den har i skrivende stund ikke trådt i kraft.

Selskapsrettslige konsekvenser av IFRS i selskapsregnskapet

Når foretak bruker IFRS, kan det føre til at regnskapsført egenkapital øker sammenlignet med foretak som bruker regnskapslovens grunnleggende prinsipper og vurderingsregler. For å hindre at en slik økning i egenkapitalen deles ut, har aksjelovene fått en ny bestemmelse om et fond for verdireguleringer med ikrafttredelse 1. juli 2005. Fondet skal bestå av positive verdireguleringer mellom IFRS og norske regnskapsregler. Det betyr i hovedsak revaluering etter IAS 16, og forskjellen mellom virkelig verdi og regnskapsført verdi etter regnskapslovens ordinære regler for finansielle instrumenter utenfor handelsporteføljen, investeringseiendommer og biologiske eiendeler.

Etter de ordinære regnskapsreglene skal foreslått utbytte avsettes som gjeld. Det har som konsekvens at morselskap kan inntektsføre utbytte fra datterselskap i avsetningsåret. Utbyttet inngår dermed i morselskapets utbyttegrunnlag i det samme året (såkalt gjennomgående utbytte). Etter IFRS avsettes utbyttet først på vedtaksdatoen, og det samme tidspunktet er grunnlag for inntektsføring i morselskapet. Denne problemstillingen er tatt opp med departementet, men det er foreløpig ikke kjent om de vil gjøre noe i forhold til denne problemstillingen.

Små foretak

Det er også gjort noen endringer i regnskapslovens regnskapskrav for små foretak. De viktigste endringene er:

- Fisjon kan regnskapsføres til kontinuitet
- Det er innført unntak fra det grunnleggende regnskapsprinsippet om at tap og gevinst må resultatføres i samme regnskapsperiode ved sikring

Små foretak er unntatt fra det nye kravet om regnskapsføring av aksjebasert avlønning, men ikke andre former for aksjebasert betaling

- Finansieringsutgifter ved egen tilvirkning av anleggsmidler kan kostnadsføres
- Krav om rettvise bilde (inkludert omtale i årsberetningen)
- Noen mindre forenklinger i notekravene

Endringene i lovkravene har ført til tilsvarende endringer i NRS 8 Små foretak. I tillegg er det gjort noen andre endringer og presiseringer i regnskapsstandarden. De viktigste endringene er:

- Nye regler om regnskapsføring av fisjon til kontinuitet
- Endring i regelen om føring av gevinst og tap ved fisjon til virkelig verdi
- Utdyping av enkelte av reglene om fusjon (kontinuitet) og ytterligere forenklinger
- Regler om aksjebasert betaling
- Regler om regnskapsføring av bankinnskudd med aksjeavkastning som forventes å holdes ut bindingstiden
- Unntaket for balanseføring av direkte forpliktelser er begrenset til framtidig uttak i AFP-ordninger
- En ny bestemmelse om at egenkapitalinnskudd i persjonskasser kan kostnadsføres
- Tilpasninger til nye regler som ikke bare gjelder små foretak (for eksempel frivillig bruk av IFRS)

Ideelle organisasjoner

Etter lovendring i 2005 kan regnskapspliktige uten økonomisk vinning som formål fravike de grunnleggende regnskapsprinsippene om transaksjon, opptjening og sammenstilling i regnskapsloven kapittel 3. De kan også avvike fra oppstillingsplanene i kapittel 6. En kan bare fravike bestemmelsene når det er i samsvar med god regnskapsskikk. Konkret betyr det at årsregnskapet må avlegges i samsvar med en ny (foreløpig) regnskapsstandard om ideelle organisasjoner. Det er primært ikke-økonomiske foreninger og alminnelige stiftelser (jfr. rskl. § 1-2 nr. 9 og 10) som kan avlegge regnskap i samsvar med den nye bestemmelsen. De må samtidig komme inn under skattefritaket i skatteloven § 2-32 første ledd. Aksjeselskap, helseforetak, offentlig transport, høyskoler mv. omfattes aldri av bestemmelsen.

Hovedhensynet ved utarbeidelse av regnskapsreglene for ideelle organisasjoner er at regnskapet skal gi mest mulig informasjon om oppfyllelsen av det ideelle formålet, og hvordan midler anskaffes og benyttes, samtidig som det skal gi grunnlag for kontroll av ledelsen og formuesforvaltningen og vurderingen av fortsatt drift.

Regnskapspliktige ideelle organisasjoner må følge de øvrige bestemmelsene i regnskapsloven fullt ut, inkludert blant annet reglene om konsernregnskap. Årsberetningen må også fylle kravene i regnskapsloven.

Viktige nyheter innenfor aksjerett

Vi har ovenfor pekt på at det er innført et nytt "fond for verdireguleringer". Fondet er bundet, og skal motvirke at utbyttegrunnlaget for foretak som følge IFRS blir annerledes enn for de som følger de grunnleggende regnskapsprinsippene i regnskapsloven.

En annen viktig nyhet er at det nå er lovbestemt at det er en eiendels balanseførte verdi som skal legges til grunn ved vurderingen av om en utdeling er lovlig i forhold til utbyttebestemmelsene i loven. Det betyr at det er lovlig å dele ut en eiendel som utbytte så sant den balanseførte verdien av eiendelen ikke er høyere enn fri egenkapital. Bestemmelsen gjelder både for utbytte, kapitalnedsettelse og fisjon. Bestemmelsen er nærmere omtalt i Mentor november 2005.

Viktige nyheter innenfor skatt

Det er få viktige endringer i skatteloven som har virkning fra og med 2005. Fritaksmodellen ble innført i 2004, og aksjonærmodellen, deltakermodellen og foretaksmodellen trer i kraft fra 1. januar 2006.

Realisasjonsprinsippet

Den absolutt viktigste endringen er innføring av realisasjonsprinsippet fullt ut for beskatning av næringsdrivende. Et slikt forslag ble lagt fram av Stoltenberg-regjeringen, og det ble vedtatt 10. desember 2005.

I svært mange år har den prinsipielle hovedregelen vært, jf. sktl. § 14-4 annet ledd første punktum: "Skattyterens årsregnskap legges til grunn for tidfesting av inntekt og fradrag for så vidt regnskapet er oppgjort i overensstemmelse med de regler som følger av regnskapslovgivningen, og ikke annet er særskilt bestemt i skattelovgivningen."

Særlig gjennom skattereformen i 1992 ble det innført en rekke bestemmelser som førte til at realisasjonsprinsippet i stor grad ble innført skattemessig, uavhengig av den regnskapsmessige behandlingen. Det gjelder for eksempel bestemmelser om verdsettelse av varelager og avsetninger etter god regnskapsskikk. Hovedregelen hadde imidlertid selvstendig betydning på alle områder som det ikke var særregler for.

Først og fremst som følge av at IFRS er vedtatt tillatt i selskapsregnskapet, var det behov for å endre reglene om skattemessig periodisering, slik at foretak som bruker IFRS i selskapsregnskapet ikke skulle få annen periodisering av inntekter og kostnader enn de som følger hovedreglene i regnskapsloven. En annen årsak var en høyesterettsdom om avsetninger etter god regnskapsskikk som i vesentlig grad innskrenket bestemmelsen om avsetninger etter god regnskapsskikk i forhold til tidligere praksis ("Shell-dommen").

Den viktigste endringen er at det generelle prinsippet om tidfesting av inntekt for andre skattepliktige enn de som driver næringsvirksomhet i sktl. § 14-2 nå også skal gjelde for næringsdrivende. Bestemmelsen er tilpasset noe ved at det er kommet til et nytt annet punktum i annet ledd, og et nytt tredje ledd. Etter endringene lyder bestemmelsen slik:

- (1) Med mindre annet er bestemt, skal en fordel tas til inntekt i det året da fordelene tilflytter skattyteren. Fordeler som innvinnes ved overføring fra andre, tas til inntekt når skattyteren får en ubetinget rett til ytelsen.
- (2) Med mindre annet er bestemt, skal en kostnad fradras i det året da det oppstår en ubetinget forpliktelse for skattyteren til å dekke eller innfri kostnaden. Det ses bort fra plikt til å utføre, unnlate eller tåle noe i framtiden.
- (3) Uttak eller overføring av verdier til endret bruk etter § 5-2 inntektsføres på uttaks- eller overføringstidspunktet.

Som følge av innføringen av det generelle realisasjonsprinsippet er den tidligere hovedregelen om at årsregnskapet skal legges til grunn for beskatningen tatt ut av loven. Dessuten er noen av de tidligere reglene i § 14-4 om tidfesting fjernet, da det ikke er behov for dem lenger. Det gjelder først og fremst regelen om "avsetninger etter god regnskapsskikk". En har for øvrig valgt å beholde de tidligere bestemmelsene som er knyttet til konkrete balanseposter, men enkelte bestemmelser som tidligere fantes i § 14-4 er flyttet til andre kapitler. Selv om realisasjonsprinsippet er innført, har en likevel valgt å beholde bestemmelsen om en sjablonavsetning til tap på kundefordringer.

Innføringen av et generelt realisasjonsprinsipp er prinsipielt en svært viktig endring i skattereglene for næringsdrivende. Men som følge av at skatteloven har en rekke konkrete bestemmelser om tidfesting (i stor grad basert på realisasjonsprinsippet) som ikke endres, antas det likevel at endringen ikke vil påvirke beskatningen av de vanlige regnskapspostene. Men på enkelte områder, antakelig først og fremst når det gjelder avsetninger kan dommen bety en viktig endring, fordi det kan dreie seg om store beløp. Alle tidligere "avsetninger etter god regnskapsskikk" vil antakelig anses som ikke realisert. I tillegg vil realisasjonsprinsippet omfatte enkelte andre avsetninger. I denne forbindelse er tilføyelsen i sktl. § 14-4 annet ledd annet punktum viktig (det skal ses bort fra plikt til å utføre, unnlate eller tåle noe i framtiden). Det er denne tilføyelsen som etter departementets oppfatning skal føre til at avsetning til for eksempel nedstengingsutgifter (som Shell fikk fradrag for) ikke blir fradragsberettiget.

Realisasjonsprinsippet høres ut som et enkelt prinsipp. I forarbeidene til skattereformen 1992 (Ot.prp. nr. 35 (1991-1992)) heter det om realisasjonsprinsippet at "en utgift er realisert når skattyter har fått en ubetinget forpliktelse til å dekke den". Men realisasjon er ikke et entydig begrep. Det kommer blant annet klart fram i flere av dommene og avgjørelsene om avsetninger etter god regnskapsskikk. Vi antar derfor at det også i

framtiden kan bli stor usikkerhet knyttet til hva som er riktig skattemessig periodisering for enkelte regnskapsposter.

Generelt vil betingede forpliktelser ikke være fradragsberettiget. Det er ikke tvil om at for eksempel avsetning til garanti- og serviceforpliktelser ikke er realisert, og at slike utgifter derfor først kommer til fradrag når de faktisk pådras. Andre eksempler er avsetning til dekning av tap på langsiktige tilvirkningskontrakter og avsetning til periodisk vedlikehold. Som etter tidligere regler vil det nok fremdeles være problemer knyttet til avgrensningen mellom hvilke utgifter som ikke er realisert og hva som er påløpte kostnader som må anses realisert på regnskapsavslutningstidspunktet. Et eksempel på dette kan antakelig være avsetning til husleietap, der leietakeren har foretatt framleie til en lavere pris enn den han selv betaler.

Andre viktige endringer i skattereglene

Endringer i reglene om framføring av underskudd

Etter gjeldende regler gis det fradrag for underskudd som skattyteren har hatt de siste ti årene. Videre faller adgangen til fremføring av underskudd i virksomhet bort når virksomheten opphører, herunder når virksomheten overdras til andre.

I statsbudsjettet for 2006 ble det foreslått å avvikle tiårsbegrensningen. Underskudd i et tidligere år skal være fratrukket i sin helhet før det gis fradrag for underskudd i et senere år. Det ble også foreslått å oppheve regelen om bortfall av retten til å fremføre underskudd ved opphør av næring. Reglene er vedtatt med virkning fra 2006.

Endringene i reglene om fremføring av underskudd får ingen konsekvenser for praktiseringen av den lovfestede avskjæringsregelen i skatteloven § 14-90.

Delingsmodellen

Som en konsekvens av de nye beskatningsmodellen er delingsmodellen for aksjeselskaper avskaffet med virkning fra og med 2005. For delingspliktige deltakerlignede selskaper skal det beregnes personinntekt for siste gang i 2005.

Utgifter knyttet til skattefrie aksjeinntekter

Fritaksmodellen fører i utgangspunktet til at selskapene ikke kan kreve fradrag for kostnader som har tilknytning til inntekter som omfattes av skattefritaket. I 2005 er det vedtatt en lovendring som fører til at selskapene likevel vil få fradrag for slike kostnader. Regelen gis virkning for inntektsåret 2005.

Oppstillingsplanen, klassifisering mv.

Funksjonsinndeling i resultatregnskapet

Funksjonsinndeling

Vi gjør oppmerksom på at den nye regelen om funksjonsinndeling som alternativ til artsinndeling for spesifikasjon av driftskostnadene først trer i kraft fra og med 2006.

Ytterligere inndeling eller sammenslåing av poster

Regnskapslovens oppstillingsplan er obligatorisk, men kan fravikes i spesielle tilfeller.

Regnskapslovens oppstillingsplan er obligatorisk. Loven krever i § 6-3 at det skal foretas en ytterligere inndeling av poster og tilføyelse av poster når den regnskapspliktiges forhold tilsier det, både når det gjelder resultatregnskapet og balansen. Det er blant annet aktuelt når spesielle forhold i betydelig grad har påvirket årets resultat, herunder betydelige salgsgevinster/-tap ved salg av eiendeler, store tap på fordringer, restruktureringsutgifter m.v. Det er ikke tilstrekkelig at det gis opplysning om slike poster i notene til regnskapet.

Sammenslåing av poster.

Loven krever videre at poster slås sammen hvis en slik sammenslåing fører til et mer oversiktlig regnskap. I resultatregnskapet er sammenslåing mest aktuelt for finansposter, som er svært spesifisert i oppstillingsplanen. I balansen er det ingen spesielle poster som peker seg ut for mellomstore og små foretak.

Linjetekst

Linjeteksten bør være så presis som mulig.

Generelt gjelder det at teksten bør være så presis som mulig. Hvis driftsinntektene er honorarinntekter, bør en bruke teksten "honorarinntekter" i stedet for "salgsinntekter" eller "driftsinntekter". Utbytte fra et datterselskap bør få den teksten i stedet for det langt mer upresise "inntekt fra investering i datterselskap". Og hvis "annen egenkapital" er et negativt beløp, bør linjen bytte navn til "udekket tap".

Gevinster og tap på verdipapirer

Gevinster/tap på verdipapirer kan klassifiseres som driftsposter i investerings-selskaper.

Gevinster og tap på verdipapirer er finansinntekt i oppstillingsplanen. I selskaper som har som formål å investere i andre selskaper, er det likevel tillatt å klassifisere slike resultatposter som driftsposter, fordi det er salg av verdipapirer som er selskapets virksomhet. I et holdingselskap er likevel nedskrivninger/tap på aksjer i og fordringer på datterselskap finansposter.

Valutagevinster og valutatap

Valutagevinster/tap på kunder og leverandører kan klassifiseres som finans- eller driftsposter.

Valutagevinster (agio) eller valutatap (disagio) er forskjellen mellom valutakursen på transaksjonstidspunktet og valutakursen på betalingstidspunktet. Valutagevinster og -tap er altså finansposter, fordi de er knyttet til at selskapet gir eller tar kreditt. Det er likevel adgang til å føre valutagevinster/tap på kundefordringer som økt/reduert salgsinntekt, og valutagevinster/tap på driftskostnader som reduserte/økne driftskostnader. Det siste

alternativet er spesielt aktuelt for virksomheter som bruker standardkurser i den løpende regnskapsføringen. Det som da løpende registreres som valutagevinster/-tap er forskjellen mellom standardkursen og betalingsdagens kurs. Avhengig av hvordan virksomheten fastsetter valutakursene, kan de valutagevinstene/-tapene som løpende regnskapsføres avvike betydelig fra de virkelige valutagevinstene/-tapene. I og med at en ikke har opplysninger om de reelle gevinstene/tapene, kan regnskapsføring som driftsposter ofte være like "riktig" eller "feil" som føring som finansposter. Valutagevinster/-tap på andre fordringer/gjeld skal alltid klassifiseres som finansposter.

Ekstraordinære poster og "andre" poster

En ekstraordinær post må være uvanlig, uregelmessig og vesentlig. Kravene skal ifølge NRS 5 Ekstraordinære poster tolkes strengt. Ekstraordinære poster forekommer nå nærmest aldri i norske årsregnskaper. Som følge av at det kan gi bedre informasjon å skille ut spesielle poster som i vesentlig grad har påvirket årsregnskapet, gir regnskapsstandarder anledning til å presentere spesielt nevnte poster på egen linje mellom ordinært resultat før skattekostnad og ekstraordinære poster. Det gjelder gevinster/tap ved salg av enkelteideler og resultat fra den solgte/avviklede virksomheten ved salg eller avvikling av deler av eller helt virksomhetsområde. Resultatet omfatter både gevinst/tap ved salget/nedleggelsen av virksomheten, og resultatet av driften fram til salgs-/avviklingstidspunktet. Ved slik presentasjon må sammenligningstallene korrigeres tilsvarende. Inntekter og kostnader fra den solgte/avviklede virksomheten må presenteres i note. Dette er spesielt omtalt i NRS (F) Avvikling og avhendelse av virksomhet. Norsk RegnskapsStiftelse har i statusrapporten for 2005 foreslått å oppheve NRS 12 fra og med 2005, for å erstatte den med IAS 5 Assets Held for Sale. IFRS er imidlertid delvis i konflikt med regnskapsloven. Det er derfor mulig at NRS 12 må beholdes likevel, i hvert fall for børsnoterte foretak som ikke er konsern.

Ekstraordinære poster er svært uvanlige i norske årsregnskap. "Andre poster" kan brukes i helt spesielle tilfeller.

Kontinuitetsgjennomskjæring

De balanseførte verdiene videreføres.

Et av de grunnleggende prinsippene i regnskapsloven er at transaksjoner skal regnskapsføres til virkelig verdi. Kontinuitetsgjennomskjæring er en del av transaksjonsprinsippet. I visse situasjoner skal det foretas kontinuitetsgjennomskjæring, slik at de balanseførte verdiene videreføres. Det blir da ingen gevinst-/tapsberegning.

Kontinuitetsgjennomskjæring er aktuelt i omorganiserings-situasjoner.

Det er i omorganiserings-situasjoner at kontinuitetsgjennomskjæring er aktuelt. De mest aktuelle situasjonene er fusjon, fisjon, konserninterne overføringer og omdannelse av virksomhet. Ifølge regnskapsstandardene om fusjon og fisjon skal det foretas kontinuitetsgjennomskjæring når fusjonen eller fisjonen er omorganisering med uendret eierskap. Ved fusjon gjelder dette når to selskaper er under samme kontroll (for eksempel to datterselskaper i et konsern) og ellers når det er identisk eierskap før og etter fusjonen (for eksempel når A og B eier 50 % hver av to selskaper som fusjoneres). Ved fisjon gjelder det "ren fisjon med jevndeling", dvs. at det er samme eierforhold i begge selskapene etter fisjonen som det var i det ene selskapet før fisjonen. Det gjelder også ved "fijonsfusjon med uendret eierskap", dvs. når den utfisjonerte delen fusjoneres direkte inn i et annet selskap med samme eierforhold. Ved omdannelse kan det også være aktuelt med kontinuitetsgjennomskjæring. Fisjon og fusjon skal vi ikke kommentere nærmere her. Det er konserninterne overføringer som for tiden er mest i fokus, og som vi derfor skal gi nærmere kommentarer til. Vi skal også kort kommentere de mest vanlige omdanningssituasjonene.

Kontinuitetsgjennomskjæring ved konserninterne overføringer.

Konserninterne overføringer er behandlet i NRS - Diskusjonsnotat om kontinuitetsgjennomskjæring (egentlig "regnskapsføring i selskapsregnskapet av overdragelser mellom selskaper i samme konsern"). I diskusjonsnotatet er det en vurdering av ulike situasjoner der kontinuitetsgjennomskjæring kan være aktuelt. Konklusjonen er at det bør foretas gjennomskjæring i bestemte situasjoner. Regnskapsstiftelsen har satt ned en arbeidsgruppe for å vurdere spørsmålet om kontinuitetsgjennomskjæring videre. Det er imidlertid usikkert når arbeidet vil være ferdig.

Tre forhold må vurderes.

Når en skal vurdere om det skal foretas kontinuitetsgjennomskjæring er det tre forhold som må vurderes.

Uavhengighet i beslutningsprosessen

Partene skal ikke anses som selvstendige parter.

Det er bare aktuelt å foreta kontinuitetsgjennomskjæring når partene i den konserninterne transaksjonen ikke anses som selvstendige parter.

Partene vil ofte være å anse som selvstendige parter hvis de har hver sin ledelse (og dermed blant annet hver sine resultater som de blir målt etter), og hvis de ikke blir overstyrt av konsernledelsen. Da vil en kunne være rimelig trygg på at virksomheten overdras til markedspris. Det samme gjelder normalt hvis det er minoritetsinteressene som eier minst 10 %. Diskusjonsnotatet åpner likevel for gjennomskjæring i enkelte situasjoner der eierandelen er 90 % eller mindre.

Hvis beslutningen om overføring (mellom morselskap og datterselskap eller mellom datterselskaper) styres av morselskapet, eller hvis det for øvrig stort sett er de samme personene som sitter i de styrende organer i begge selskapene som omfattes av

overføringen, taler mye for at partene i transaksjonen ikke er uavhengige parter. Det samme gjelder når det ene datterselskapet er et tomt selskap, eller når det stiftes i forbindelse med overføringen. Det skal heller ikke foretas kontinuitetsgjennomskjæring når eierandelen er mer enn 90 % hvis selskapene som omfattes av overføringen må anses som selvstendige parter.

Overdragelsens art

Kontinuitetsgjennomskjæring er bare aktuelt ved omorganisering av virksomhet, og aldri ved overføring av enkelteideler. Aksjer i datterselskap eller tilknyttet selskap regnes som virksomhet.

Det må være virksomhet som overføres.

Vederlagets art

Det prinsipielle skillet går mellom vederlag i penger og vederlag i aksjer. Hvis vederlaget er fordring, må det vurderes om fordringen planlegges betjent som en ordinær fordring (da behandles den prinsipielt som vederlag i penger), eller om den senere vil bli konvertert til aksjer, eventuelt egenkapitallignende instrument (for eksempel ansvarlig lånekapital som i beskjeden grad aktes forrentet og avdratt). I det sistnevnte tilfellet vil vederlaget anses som vederlag i aksjer.

Når vederlaget er aksjer, er det en omorganisering som skal kontinuitetsgjennomskjæres. Når vederlaget er penger, er utgangspunktet at det er en transaksjon. Ifølge diskusjonsnotatet er likevel oppgjørsformen av underordnet betydning i forhold til spørsmålet om partene er selvstendige.

Gjennomskjæring skal foretas ved aksjevederlag.

Konklusjonen i diskusjonsnotatet

Som det går fram ovenfor skal det ifølge diskusjonsnotatet bare foretas kontinuitetsgjennomskjæring når selskapene som deltar i overføringen ikke anses som selvstendige parter, og overføringen er overføring av virksomhet. Når vederlaget er aksjer skal det foretas kontinuitetsgjennomskjæring. Når vederlaget er penger bør det foretas kontinuitetsgjennomskjæring.

Status i dag

Så vidt vi kan bedømme har det vært liten utvikling på dette området de to-tre siste årene. Vi bedømmer derfor "status" slik som vi har gjort de siste årene. Etter vår oppfatning kan god regnskapsskikk i dag uttrykkes på følgende måte:

- Ved konserninterne overføringer til selskaper der en har mer enn 90 % eierandel anbefales kontinuitetsgjennomskjæring, men virkelig verdi aksepteres også.
- Hvis overføringen er tingsinnskudd i et nystiftet datterselskap er det mer tvilsomt om en kan bruke virkelig verdi, fordi partene neppe er uavhengige. I praksis godtas dette likevel i mange situasjoner.
- Hvis overføringen er tingsinnskudd i et nystiftet datterselskap med 10 % minoritet eller mer er den klare hovedregelen virkelig verdi, men kontinuitetsgjennomskjæring kan kanskje foretas i enkelte situasjoner der partene anses som uavhengige
- Hvis overføringen gjøres opp i kontanter er hovedregelen foreløpig virkelig verdi, men kontinuitet kan også brukes.

Konsernkontinuitet og selskapskontinuitet ved konserninterne overføringer

Både konsernkontinuitet og selskapskontinuitet er god regnskapskikk.

Ordet kontinuitet er ikke entydig. Kontinuitet kan bety videreføring av verdier i selskapsregnskapet eller videreføring av verdier i konsernregnskapet. Diskusjonsnotatet om kontinuitetsgjennomskjæring heller til at konsernkontinuitet er den riktige løsningen i konsernoverføringssituasjonene. Hvis overføringen gjelder aksjer i et annet selskap er det verdiene i selskapsregnskapet som skal brukes. Men det er ikke klare regler, og heller ingen klar praksis. I dag må derfor både selskapskontinuitet og konsernkontinuitet anses som god regnskapskikk. Vår erfaring er at konsernkontinuitet normalt gir den mest logiske regnskapsmessige løsningen.

Kontinuitet ved omdanninger osv.

Virkelig verdi bør brukes ved omdanning, men kontinuitet aksepteres

Omdanninger er ikke omtalt i diskusjonsnotatet om kontinuitetsgjennomskjæring. De mest vanlige omdanningene er omdanning av personlig næringsvirksomhet til aksjeselskap og omdanning av ansvarlige selskap og lignende til aksjeselskap. Som regel foretas omdanningene til skattemessig kontinuitet. Om det skal foretas kontinuitetsgjennomskjæring må bedømmes ut fra transaksjonsprinsippet, dvs om det har vært en overføring av risiko og kontroll. Det vil ikke være noen endring i kontroll i slike situasjoner, da skattelovbestemmelsene krever uendret eierskap. Men særlig fordi en oppnår ansvarsbegrensning ved overgang til aksjeselskap, vil det normalt være endring i risikoen. Det tilsier at slike omorganiseringer skal regnskapsføres til virkelig verdi. Regnskapsføring til kontinuitet er imidlertid så utbredt i praksis, at det foreløpig er vanskelig å hevde at det ikke er i samsvar med god regnskapskikk å foreta slike omdanninger til kontinuitet.

04 Sammenligningstall og proforma- informasjon ved fusjon og fisjon, og i konsernregnskapet

Konsernregnskap

Oppkjøp

Ved kjøp av datterselskap konsolideres det oppkjøpte selskapet fra oppkjøpstidspunktet. Sammenligningstallene skal ikke endres. Tidligere har det vært krav om at store foretak utarbeider proformatall i note til regnskapet i forbindelse med vesentlige oppkjøp (oppkjøp som øker konsernets eiendeler eller driftsinntekter med mer enn 30 % anses normalt som vesentlige). Proformatallene er tall fra resultatregnskapet slik de hadde sett ut hvis oppkjøpet hadde skjedd ved regnskapsårets start. Sammenligningstallene for fjoråret skal endres på samme måte. Kravet er tatt bort fra og med 2005 slik at det nå bare kreves proformatall for driftsinntektene.

04 Sammenligningstall og proformainformasjon ved fusjon og fisjon, og i konsernregnskapet

Ved formelt oppkjøp som er reell sammenslåing av likeverdige interesser skal regnskapsføringen skje til kontinuitet i sammenslåingsåret. Da skal både årets tall og sammenligningstallene inneholde tallene for begge (alle) selskapene. I en slik situasjon skal regnskapsinformasjon om hvert enkelt selskap fram til sammenslåingen gis som proformatall. Fra og med 2006 skal for øvrig alle formelle oppkjøp behandles som oppkjøp, slik at man må definere hvem av partene som er overtakende og overdragende i oppkjøpet, og bruke virkelig verdi på balansepostene i det overdragende selskapet i konsernregnskapet.

Sammenslåing av likeverdige interesser

Ved avgang av datterselskap inneholder årets tall tallene for selskapet som går ut av konsernet fram til avgangstidspunktet. Hvis det er et vesentlig datterselskap som går ut, skal det gis proformainformasjon på samme måte som ved oppkjøp av selskap. Vær for øvrig oppmerksom på en lovendring fra 2005 som fjerner kravet om konsernregnskap hvis man ikke har datterselskaper ved regnskapsårets utgang.

Avgang av datterselskap

Fusjon

Utgangspunktet er at en fusjon ikke fører til at det overtakende selskapet skal omarbeide sammenligningstallene. Ved fusjon som er overtakelse blir sammenligningstallene det reelt sett overtakende selskapets tall for foregående år. Ved fusjon som er omorganisering med uendret eierskap skal det foretas kontinuitetsgjennomskjæring, men bare av de regnskapsmessige verdiene. Sammenligningstallene blir derfor det formelt sett overtakende selskapets regnskap for foregående år. Ved fusjon mellom morselskap og datterselskap er sammenligningstallene morselskapets regnskap for foregående år.

Sammenligningstallene skal vanligvis ikke omarbeides.

Når fusjonen er en sammenslåing av likeverdige interesser skal også regnskapsføringen skje til kontinuitet. Dette kalles kontinuitetsunntak. Begrunnelsen for unntaket er at det ikke kan identifiseres en overtakende part. Sammenligningstall og proformatall skal utarbeides på samme måte som ved oppkjøp som reelt sett er sammenslåing, se ovenfor. Fra og med 2006 skal for øvrig alle slike fusjoner behandles som oppkjøp, slik at man må definere hvem av partene som er overtakende og overdragende i fusjonen, og bruke virkelig verdi på balansepostene fra det overdragende selskapet i regnskapet for det fusjonerte foretaket.

Sammenslåing av likeverdige interesser

Prinsippene for utarbeidelse av proformainformasjon i regnskapsstandarden om konsernregnskap skal følges tilsvarende ved fusjon. Ved fusjon som er overtakelse blir proformainformasjonen den samme som ved formelt og reelt oppkjøp. Ved fusjon som er sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser vil det ikke være behov for proformainformasjon, fordi sammenligningstallene er summen av de sammenslåtte selskapene.

Proformatall

Fisjon

Fisjoner regnskapsføres på det avtalte delingstidspunktet. Det betyr at resultatet for den delen som fisjoneres ut regnskapsføres i det utfisjonerte selskapet fra delingstidspunktet. Utgangspunktet er at en fisjon i seg selv ikke foranlediger omarbeidelse av sammenligningstallene. Sammenligningstallene for det overdragende selskapet (det som fisjoneres) er selskapets regnskap for foregående år. Det overtakende selskapet (det som utfisjoneres) i en ren fisjon vil ikke ha noen sammenligningstall dersom selskapet er nystiftet. Hvis det overtakende selskapet er et eksisterende selskap, vil sammenligningstallene være dette selskapets regnskap for foregående år.

Sammenligningstallene skal vanligvis ikke omarbeides.

I følge regnskapsloven skal inntekt resultatføres når den er opptjent.

Opptjeningsprinsippet

Ifølge regnskapsloven skal inntekt resultatføres når den er opptjent. Utgangspunktet i vårt transaksjonsbaserte historisk kostregnskap er at opptjeningen skjer på transaksjonstidspunktet. Opptjeningsprinsippet innebærer at inntektsføringen skal skje tidligere (framskutt inntektsføring) eller senere (utsatt inntektsføring) i enkelte situasjoner. Løpende avregningsmetode for anleggskontrakter og markedsverdiprinsippet for markedsbaserte investeringer er eksempler på framskutt inntektsføring. Tjenester som er inkludert i salgsprisen for et produkt, og som utføres på et senere tidspunkt, for eksempel "gratis" førstegangsservice, er eksempel på utsatt inntektsføring.

Overføring av risiko og kontroll

En transaksjon anses å være gjennomført når både risiko og kontroll i hovedsak er overført fra selgeren til kjøperen. Risiko defineres som eiendelens gevinst- eller taps-potensial. Kontroll defineres som beslutningsmyndighet og råderett. Som hovedregel vil det være leveringstidspunktet som legges til grunn for inntektsføringen. Men det er en forutsetning at både salgsinntekten (vederlaget) og eventuelle gjenværende kostnader kan fastsettes med rimelig grad av sikkerhet, og at det ikke hersker noen vesentlig usikkerhet om kjøperens betalingsevne.

Returrett

Hvis kjøperen har returrett på en vare, kan ikke inntekten anses opptjent før kjøperen har akseptert de leverte varene, eller tidsfristen for retur har gått ut. Det godtas at beløpet som avsettes for utsatt inntektsføring beregnes på basis av erfaringstall.

Transaksjon med to elementer som ikke er separate transaksjoner.

Hvis det for eksempel ved salg av IT-utstyr og programvare er en forutsetning av programvaren fungerer for at kunden skal akseptere leveransen, kan ikke salgssummen for IT-utstyret inntektsføres før kunden har akseptert leveransen av programvaren. Dette er en transaksjon med to elementer, der elementene ikke kan vurderes som to separate transaksjoner. Transaksjonstidspunktet er det tidspunktet der det kritiske elementet i transaksjonen er gjennomført.

Salg av tjenester

Inntekt ved salg av tjenester blir normalt opptjent etter hvert som tjenestene utføres. Hvis salgsvederlaget er betinget av en bestemt hendelse, vil inntekten ikke være opptjent før hendelsen har inntrådt. Det gjelder for eksempel megleres provisjon ved salg av eiendom, der provisjonen først kan anses opptjent når salget har funnet sted.

Eksempler

Det er en rekke utfordrende problemstillinger knyttet til inntektsføring. Internasjonalt er området stadig i utvikling. For mange problemstillinger kan det tenkes minst to løsninger, og det kan ofte ikke angis klare svar på hva som er "riktig" eller "riktigst" løsning. Vi vil nevne en del eksempler på problemstillinger knyttet til inntektsføring.

Rabatt ved leverandørbinding

En rekke foretak gir rabatter i forbindelse med kjøp av varer for å sikre kundetilgangen eller som ledd i introduksjonen av nye produkter. Et eksempel er at en kjøper av en pc eller mobiltelefon får redusert pris på pc'en eller mobiltelefonen ved at forhandleren får et tilskudd fra internettleverandøren eller mobiloperatøren, mot å forplikte seg til å bruke den bestemte internettleverandøren eller mobiloperatøren for en bestemt periode. Kunden må tilbakebetale hele eller deler av rabatten hvis avtalen brytes.

Problemstillingene som vi skal se på er knyttet til hvordan internettleverandøren/mobiloperatøren skal regnskapsføre tilskuddet. Den ene problemstillingen er knyttet til klassifiseringen, den andre til periodiseringen.

Transaksjoner skal regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Vederlaget er salgsprisen etter fradrag for rabatter. Ifølge Oslo Børs (Regnskapsspørsmål 2000) skal tilskuddet klassifiseres som en rabatt, som må regnskapsføres som redusert salgspris, og ikke som en markedsføringskostnad. Oslo Børs har ikke uttalt seg om periodiseringen av rabatten. I og med at "salgsprisen" inntektføres over lang tid tilsier sammenstillingsprinsippet antakelig at rabatten ikke resultatføres umiddelbart, men fordeles. Både fordeling over bindingstiden og over forventet "levetid" for kunden må antakelig godtas.

I noen tilfeller får forhandleren et "lojalitetstilskudd" i tillegg til det opprinnelige tilskuddet. Størrelsen på lojalitetstilskuddet er avhengig av hvor mange kunder som fortsetter etter at bindingstiden er ute. Når rabattens størrelse skal fastsettes, må sannsynlig (forventet) lojalitetstilskudd inkluderes.

Inntektsføring av lojalitetstilskudd hos forhandleren

Når internettelskapet/mobiloperatøren gir et lojalitetstilskudd, oppstår det også spørsmål om hvordan denne delen av det totale tilskuddet skal inntektsføres hos forhandleren. Dette vederlaget kan ikke måles pålitelig, fordi det er usikkert hvor mange kunder som fortsetter etter bindingstiden. Tilskuddet kan derfor ikke inntektsføres på transaksjonstidspunktet. Utgangspunktet er at det skal inntektsføres når det er så godt som sikkert, dvs når det er kjent hvor mange kunder som fortsetter etter bindingstiden. En kan også tenke seg en løsning der inntekten fordeles over perioden fra salgstidspunktet til inntekten er sikker, men etter vår oppfatning bør en være varsom med en slik fordelingsløsning i dette tilfellet.

Bonus-/lojalitetsprogrammer

Salg av varer eller tjenester med bonus- eller lojalitetsprogrammer, for eksempel bonuspoeng på flyreiser og hotellopphold, innebærer at kunden kan få utført en tjeneste "gratis" på et senere tidspunkt. I dette eksemplet er den totale salgsprisen bestemt (i motsetning til det foregående eksemplet, der det var usikkerhet om den totale salgsprisen). Spørsmålet blir hvordan inntekten skal fordeles. Det som er klart, er at en ikke kan inntektsføre beløpene fullt ut uten å ta hensyn til opptjeningen av bonuspoengene. Oslo børs har i Regnskapsspørsmål 2000 omtalt denne problemstillingen. Den delen av salgsprisen som gjelder bonuspoengene, kan først inntektsføres og sammenstilles med kostnadene når kunden forbruker poengene eller forpliktelsen faller bort. En alternativ løsning som ifølge Oslo Børs brukes i praksis, er å inntektsføre beløpet i sin helhet og samtidig foreta en avsetning for å dekke kundenes framtidige bruk av bonuspoengene. Avsetningen må utgjøre "beste estimat", dvs at det må foretas en skjønnsmessig vurdering av salgsprisen knyttet til den forventede bruken av bonuspoengene, basert på for eksempel erfaringstall. Det betyr at hvis verdien av bonuspoengene for eksempel utgjør 20 % av salgssummen, er en mulig løsning at en i første omgang utsetter resultatføring av 20 % av inntekten, og resultatfører denne delen når kunden bruker bonuspoengene eller når retten til å bruke dem faller vekk. Erfaringsmessig bruker ikke

alle kundene bonuspoengene fullt ut. Et alternativ er derfor å utsette resultatføringen bare for de poengene som anslås brukt (for eksempel 12 %). I det siste tilfellet må det også være mulig å føre dette som utsatt inntekt i stedet for som kostnadsavsetning.

Garantiansvar

Ifølge NRS' diskusjonsnotat om inntektsføring og forarbeidene til regnskapsloven skal en utsette inntektsføringen av inntekt (et anslått beløp) for å møte kostnadene som oppstår ved garantiarbeider. Ifølge NRS om usikre forpliktelser (som er basert på IAS) skal derimot inntekten resultatføres i sin helhet ved overleveringen, med avsetning for forventede kostnader. Eksemplet viser at det i en del situasjoner er uklart om det er mest riktig å foreta utsette regnskapsføringen av inntekten, eller resultatføre inntekten fullt ut og foreta en kostnadsavsetning. For tiden må begge løsningene anses som god regnskapsskikk i Norge.

Gjenvinning og lignende

Det finnes en rekke foretak, spesielt innen miljøsektoren, som tar imot kasserte produkter, forurenset avfall osv, som i neste omgang skal gjennom en destrueringsprosess, gjenvinningsprosess eller lignende. Det er vanlig at slike foretak får oppgjør for det arbeidet som skal utføres når "produktene" leveres til gjenvinning, alternativt at det skrives faktura på dette tidspunktet. Beløpene som faktureres/mottas må da balanseføres som utsatt inntekt, og inntektsføres etter hvert som arbeidet ("produksjonen") utføres.

06 Brutto-/nettorapportering

Økonomisk risiko for og kontroll med varene/tjenestene avgjør brutto-/nettopspørsmålet.

Bruttoføring av salg/forbruk, eller nettoføring av en provisjon/kommisjon på det samme salget, gir det samme regnskapsmessige resultatet. Men det kan likevel ha betydning for eksempel for prising av et selskap om det foretas brutto- eller nettoføring. Det som er avgjørende for om det skal foretas brutto- eller nettoføring, er om selskapet på noe tidspunkt har økonomisk risiko for og kontroll med varene (tjenestene). Hvis selskapet har eiendomsretten til varene slik at risikoen for prisendringer er overført til selskapet, skal det normalt foretas bruttoføring. Hvis selskapet ikke har overtatt risiko og kontroll, er den økonomiske realiteten at virksomheten bare formidler tredjemanns varer. Det gjelder selv om selskapet har kredittrisikoen. Da blir det nettoføring i resultatregnskapet, men bruttobeløpene må vises i note. Opptjeningsprinsippet bestemmer hvor mye av provisjonen (kommisjonen/marginen) som kan inntektsføres.

Problemstillingen er blant annet aktuell for en del selskaper innenfor "den nye økonomien", for eksempel ved internetthandel. Men problemstillingen er også aktuell innenfor andre bransjer, for eksempel reisebyråer.

Nettorapportering hvis opptjening ikke er en del av varekretsløpet.

I en del kjente situasjoner der selskapet har opptjent et bruttobeløp, skal det likevel foretas nettorapportering. Det gjelder i de tilfellene der opptjeningen ikke er en del av varekretsløpet som for eksempel gevinst/tap ved salg av aksjer eller driftsmidler.

Hendelser etter balansedagen

Skjæringsdato for hendelser etter balansedagen

Regnskapsstandarden klargjør at hendelser etter balansedagen er hendelser som finner sted mellom balansedagen (normalt 31.12) og tidspunkt for vedtak om fremleggelse av finansregnskapet. Det sistnevnte tidspunktet er datoen for styrebehandling av regnskapet. Hendelser etter dette tidspunktet skal det ikke tas hensyn til i regnskapet.

Hvis nye opplysninger etter skjæringsdatoen viser at det hefter vesentlige feil eller mangler ved årsregnskapet, har styret likevel antagelig plikt til å fremlegge et rettet revidert årsregnskap for generalforsamlingen etter aksjelovgivningen. Hvis en hendelse etter skjæringsdatoen for eksempel gir ny informasjon om virkelig verdi, har styret rett til å endre regnskapet helt fram til generalforsamlingen. Vi tror at styret ofte vil være best tjent med å endre regnskapet hvis det lar seg gjøre uten for store praktiske ulemper, blant annet fordi det kan være vanskelig å vite hvor grensen går mellom plikten til informasjon og plikten til å endre regnskapet.

For øvrig vil styret klart ha informasjonsplikt overfor generalforsamlingen hvis hendelsene er så alvorlige at utbytteforslaget eller egenkapitalen ikke er forsvarlig. Om det er slik informasjonsplikt for andre vesentlige hendelser er noe tvilsomt. Det er også uklart hvilken informasjonsplikt styret har overfor andre aksjonærer. Spørsmålene må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Børsnoterte selskaper har uansett plikt til å gi den informasjonen som kreves etter Børsforskriften.

Hendelser etter balansedagen med og uten regnskapsmessig konsekvens

Hendelser fra balansedagen fram til fremleggelsestidspunktet (men ikke senere) inndeles generelt i to grupper:

a. Hendelser som gir ny informasjon om forhold som eksisterte på balansedagen (hendelser etter balansedagen med regnskapsmessig konsekvens)

Regnskapsføring av en eiendel eller en gjeldspost er alltid resultat av en hendelse før balansedagen, for eksempel en transaksjon eller avtale. Når en skal ta hensyn til en (ny) hendelse etter balansedagen i årsregnskapet, er det fordi den gir ny opplysning om riktig regnskapsmessig verdi av en eiendel eller gjeld på balansedagen.

Noen ganger kan det være vanskeligheter med å fastslå tidspunktet for en hendelse, for eksempel at en kundefordring går tapt som følge av en kundes betalingsudyktighet. Hvis kunden går konkurs etter balansedagen, er dette en sterk indikasjon på at betalingsudyktigheten oppsto før balansedagen, selv om en kanskje ikke hadde noen slike indikasjoner fra før. Bare hvis det kan dokumenteres, eller hvis det er overveiende sannsynlig at forholdet (i eksemplet "betalingsudyktighet") har oppstått etter balansedagen, skal regnskapsføringen av tapet utsettes. Vi nevner flere lignende eksempler nedenfor.

Dato for styregodkjenning av årsregnskapet er skjæringsdatoen.

Hendelser etter styregodkjenning, men før generalforsamling.

Informasjonsplikt

Hendelser som gir ny informasjon om virkelig verdi på balansedagen.

Tidspunktet for en hendelse kan være vanskelig å fastslå.

07 Hendelser etter balansedagen

Generelt kan altså salg av eiendeler etter balansedagen gi ny informasjon om virkelig verdi på balansedagen. Det samme gjelder for eksempel oppgjør av usikre forpliktelser i perioden fram til styret vedtar regnskapet.

b. Hendelser som tyder på forhold oppstått etter balansedagen (hendelser etter balansedagen uten regnskapsmessig konsekvens)

Hendelser som ikke er knyttet til eiendeler/gjeld som var tilstede på balansedagen.

Slike hendelser er ikke knyttet til eiendeler/gjeld som var til stede på balansedagen, men representerer viktige økonomiske hendelser som brukerne av regnskapet har behov for kjennskap om. Hvis hendelsen er vesentlig for brukerne skal det gis tilleggsopplysninger for hver vesentlig kategori av slike hendelser. Regnskapet kan aldri korrigeres for konsekvensen av slike hendelser.

Verdiendringer etter balansedagen på eiendeler som har observerbar markedsverdi (for eksempel valuta, børsnoterte aksjer eller noterte råvarer) er typiske eksempler på hendelser som ikke har regnskapsmessig konsekvens.

Virkelig verdi av varer kan endres for eksempel som følge av at en kan sette opp prisene som følge av brann hos en konkurrent etter balansedagen. Brannen er en ny hendelse etter balansedagen uten regnskapsmessig konsekvens, dvs at den ikke skal påvirke virkelig verdi av beholdningen pr 31.12.

Hvis eiendeler går tapt etter årsskiftet (for eksempel som følge av brann), og hvis hendelsen fører til økonomiske tap (for eksempel hvis eiendelen er underforsikret), skal ikke tapet reflekteres i årsregnskapet. Hendelsen har skjedd etter balansedagen.

Hvis en anleggskontrakt ender med tap, og det kan dokumenteres at tapet er en følge av "rot på byggeplassen" i februar (før årsregnskapet avlegges), er tapet en hendelse etter balansedagen som skal regnskapsføres når tapet oppsto (dvs. i det etterfølgende året).

Utbytte

Ifølge prinsippene i standarden (og ifølge IAS 10) skal styrets forslag til utbytte presenteres som del av egenkapitalen. Ifølge regnskapslovens oppstillingsplan for balansen skal styrets forslag til utbytte klassifiseres som kortsiktig gjeld. Selv om det muligens kan argumenteres for at utbytte også i Norge kan klassifiseres som egenkapital, anbefaler vi klassifisering som kortsiktig gjeld inntil loven blir endret. Slik endring er foreslått i Regnskapslovutvalgets forslag til endringer i Regnskapsloven.

Nedskrivning

NRS (F) Nedskrivning samsvarer i det vesentlige med IAS 36. Det ble imidlertid gjort endringer i IAS 36 i 2004 som ikke er gjennomført i den norske regnskapsstandarden. Endringene skyldes først og fremst at goodwill og andre eiendeler med ubestemt levetid ikke lenger skal avskrives. I tillegg er det blant annet foretatt en del klargjøringer når det gjelder beregningen av virkelig verdi. Beskrivelsen nedenfor baseres på den norske regnskapsstandarden.

Anvendelsesområde

Regnskapsstandarden omfatter nedskrivning av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler (unntatt utsatt skattefordel), og investeringer i datterselskap, felles kontrollert virksomhet og tilknyttet selskap. Standarden gjelder ikke andre finansielle anleggsmidler. Små foretak må følge de samme reglene som øvrige foretak.

Standarden omfatter alle anleggsmidler unntatt finansielle anleggsmidler.

Nedskrivningsprosedyrene kan beskrives i fem trinn:

Nedskrivningsprosedyre i fem trinn

Trinn 1

Trinn 1 er en vurdering av om nedskrivning er aktuelt, ved å se om det foreligger indikatorer på verdifall. Eksempler på slike indikatorer er blant annet fall i markeds-verdier eller forventede dekningsbidrag, teknologisk utvikling, fysisk skade på driftsmidlet eller at markedsverdien av egenkapitalen er mindre enn den bokførte egenkapitalen. Listen i standarden er ikke uttømmende, enhver virksomhet må foreta en subjektiv bedømmelse av om det foreligger en indikator. Hvis det ikke foreligger indikatorer plikter en ikke å foreta ytterligere vurdering av nedskrivningsspørsmålet.

Hvis det foreligger indikatorer på verdifall må den virkelige verdien beregnes. Denne er i standarden definert som det gjenvinnbare beløp ("recoverable amount"). Dette krever tre nye trinn, før nedskrivningen foretas i trinn 5.

- Trinn 2 - Bestemmelse/identifikasjon av hvilket anleggsmiddel/hvilke anleggsmidler som berøres og hvor nedskrivning må vurderes. Dette benevnes vurderingsenheten, og en må beregne gjenvinnbart beløp for denne enheten.
- Trinn 3 - Allokering av goodwill og andre eiendeler som er felles for flere vurderingsenheter til den enheten som skal vurderes for nedskrivning.
- Trinn 4 - Beregning av gjenvinnbart beløp. Dette er høyeste beløp av salgsverdien og bruksverdien av vurderingsenheten. Begge verdier må normalt beregnes. Men hvis den første verdien som beregnes, for eksempel salgsverdien, er høyere enn balanseført verdi, behøver man ikke beregne den andre verdien.
- Trinn 5 - Gjennomføring av nedskrivning. Hvis gjenvinnbart beløp, dvs. både salgsverdi og bruksverdi, er lavere enn balanseført verdi må nedskrivning foretas (trinn fem). Først skriver man ned goodwillbeløpet, deretter nedskrives andre anleggsmidler i vurderingsenheten. Hvis grunnlaget for nedskrivning senere faller bort, skal nedskrivningen reverseres (men normalt ikke nedskrivning på goodwill).

Kort omtale av trinnene

De enkelte trinnene er noe nærmere beskrevet på neste side.

Vurderingsenheten er laveste nivå med uavhengige kontantstrømmer.

Trinn 2 - Vurderingsenheten (cash generating unit)

Måling av verdifall og gjennomføring av eventuell nedskrivning skal skje for den såkalte vurderingsenheten. Vurderingsenheten er det laveste nivå i foretaket der det kan identifiseres en uavhengig kontantstrøm. Noen ganger kan det være et enkelt anleggsmiddel, for eksempel en utleieeiendom eller et skip. For mindre og mellomstore foretak vil vurderingsenheten ofte være hele foretaket. I store foretak/konsern eller foretak med forskjellige virksomhetsområder vil det ofte være flere vurderingsenheter. Identifisering av vurderingsenhetene og tilhørende kontantstrømmer kan by på store utfordringer. Hvis nedskrivningsspørsmålet kan avgrenses til én vurderingsenhet er det denne som skal vurderes for nedskrivning. Men det vil ofte være nødvendig å vurdere nedskrivningsspørsmålet for samtlige vurderingsenheter i foretaket/konsernet.

Eksempler på vurderingsenheter

En produksjonsbedrift er godt egnet til å eksemplifisere vurderingsenhet. Produksjonsenheten vil være det laveste nivået som har en naturlig fysisk og økonomisk avgrensning. Denne består normalt av flere anleggsmidler som kan separeres, men som utgjør en naturlig enhet. Flere produksjonsenheter må sees i sammenheng hvis utnyttelsen av dem kan bli og faktisk blir styrt samlet. Et annet eksempel er butikker i en butikkjede. Her kan hver butikk være en vurderingsenhet, men det kan tenkes at flere av butikkene, eventuelt hele kjeden må vurderes som en enhet.

Allokering skal ikke skje vilkårlig.

Trinn 3 - Allokering av goodwill og andre felleseiendeler

Goodwill og andre eiendeler som er felles for flere vurderingsenheter må hvis mulig henføres til de(n) aktuelle enhet(ene) som skal vurderes for nedskrivning. Hvis en ikke kan henføre verdiene på en fornuftig måte, må det velges en vurderingsenhet på et høyere nivå som omfatter hele den berørte goodwillen eller felleseiendelen.

Beregning av bruksverdien

Trinn 4 - Beregning av gjenvinnbart beløp

Bruksverdien er nåverdien av kontantstrømmene som genereres ved bruk av anleggsmidlene i vurderingsenheten, inklusive utrangeringsverdier. Beregningen er arbeidskrevende og skal omfatte den økonomiske levetiden for vurderingsenheten. Utgangspunktet er fastsatt budsjett som fremskrives med en konstant eller fallende vekstrate. Bruk av stigende vekstrate er også tillatt, men det må da godtgjøres at dette er forsvarlig.

Diskonteringsrenten skal være den nominelle risikofrie renten før skatt med tillegg av risikopremie som reflekterer den spesifikke risikoen knyttet til virksomheten i vurderingsenheten. Risikotillegget skal være uavhengig av foretakets kapitalstruktur og finansieringsform. Normalt kan det brukes samme anslag på risikopremien for alle perioder.

Beregning av salgsverdien

Salgsverdien er netto salgsverdi mellom uavhengige parter etter at salgskostnader er fratrukket.

Nedskrivning av vurderingsenheter på flere nivåer.

Trinn 5 - Fordeling av nedskrivning på de enkelte anleggsmidlene

Hvis en kan henføre goodwill og felleseiendeler til vurderingsenheten på en fornuftig måte, skal en først nedskrive goodwill i vurderingsenheten. Resterende nedskrivningsbeløp skal fordeles på de andre eiendelene i vurderingsenheten i forhold til de bokførte verdiene. Når en ikke har kunnet henføre goodwill og felleseiendeler på en fornuftig måte, skal en først sammenligne gjenvinnbart beløp for den laveste vurderingsenheten med bokført verdi av de identifiserbare nettoeiendelene i denne enheten og foreta eventuell nedskrivning i forhold til dette. Fordeling på eiendelene skal skje på samme måte som nevnt ovenfor. Deretter må en vurdere gjenvinnbart beløp for den "høyere" vurderingsenheten opp mot bokført nettoverdi for de samlede nettoeiendelene, inkludert ufordelt goodwill og felleseiendeler. Fremgangsmåten for eventuell nedskrivning på dette nivået blir også som nevnt ovenfor.

Spesielt om gjenvinnbart beløp for investeringer i andre selskaper

For markedsbaserte investeringer er det som regel rimelig greit å anslå virkelig verdi. For andre investeringer kan det være vanskelig å gjøre et slikt estimat, og estimatet vil ofte være svært usikkert. Det kan blant annet være vanskelig å fastsette virkelig verdi av aksjer i datterselskap. Hvis en er i tvil om balanseført verdi kan opprettholdes, og hvis investeringen er vesentlig, må det legges betydelig arbeid i å lage tilfredsstillende grunnlag for en slik vurdering. I praksis vil vurderingen foretas på ulike måter avhengig av om datterselskapet er en integrert del av morselskapets/konsernets virksomhet (for eksempel et salgsselskap), eller om det er en selvstendig (frittstående) enhet. Det vil sjelden være aktuelt å selge integrerte selskaper til andre. Verdien av slike selskaper må vurderes sammen med andre eiendeler i vurderingsenheten i eierselskapet. For selvstendige selskaper vil det normalt være mer aktuelt å beregne en forrentningsverdi, blant annet fordi det kan være vesentlig mer aktuelt å selge slike selskaper separat.

Vurdering kan bli ulik for selvstendige og integrerte selskaper.

Når det er aktuelt å skrive ned aksjene i et datterselskap eller annet nærstående selskap og en har fordringer på det samme selskapet, må aksjene i og fordringene på det nærstående selskapet vurderes samlet. De utgjør til sammen "vurderingsenheten". Hvis nedskrivning er nødvendig, må aksjene skrives ned først.

09

Immaterielle eiendeler

Immaterielle eiendeler kommer mer og mer i fokus. Årsaken er først og fremst at immaterielle eiendeler i gjennomsnitt utgjør en stadig større del av de reelle verdiene i et foretak.

Framgangsmåten ved vurdering av regnskapsføring av utgifter til immaterielle eiendeler

Definisjon av immaterielle eiendeler

For at en utgift skal kunne balanseføres som en immateriell eiendel, må eiendelen for det første tilfredsstillende definisjonen av en immateriell eiendel. Kravene er at

- a) eiendelen er identifiserbar
- b) selskapet har kontroll over eiendelen, slik at eiendelen representerer framtidige økonomiske fordeler

En balanseført immateriell eiendel må være identifiserbar, og selskapet må ha kontroll over eiendelen.

Goodwill er en residualpost, og omfattes derfor ikke av definisjonen av immaterielle eiendeler.

09 Immaterielle eiendeler

Immaterielle eiendeler skal bare balanseføres når bestemte kriterier for balanseføring er tilfredsstillt.

Kriterier for balanseføring

For det andre må en utgift som tilfredsstillt definisjonen av en immateriell eiendel også tilfredsstillt kriteriene for balanseføring. Disse er at

- det er sannsynlig at de framtidige økonomiske fordelene vil tilflyte foretaket, og at
- anskaffelseskost kan måles tilstrekkelig pålitelig

Kjøpte immaterielle eiendeler

Kjøpte immaterielle eiendeler skal balanseføres hvis de tilfredsstillt kriteriet om kontroll.

Separate kjøp av immaterielle eiendeler

Kravene til identifiserbarhet og pålitelig måling vil automatisk være oppfylt ved separat kjøp av en immateriell eiendel. Ifølge IAS 38 om immaterielle eiendeler skal nå kravet om sannsynlig økonomisk fordel også alltid anses oppfylt ved separat kjøp, selv om det er mindre enn 50 % sannsynlighet for at for eksempel et kjøpt forskningsprosjekt vil lykkes. En slik løsning må også anses som god regnskapsskikk i Norge. I de få tilfellene en separat kjøpt immateriell ikke skal balanseføres, vil årsaken være at foretaket ikke har tilstrekkelig kontroll over eiendelens framtidige kontantstrøm.

Ved oppkjøp av virksomhet bør en rekke ulike immaterielle eiendeler balanseføres separat.

Kjøp av virksomhet

I IAS 38 ble det gjort vesentlige endringer i 2004, med sikte på å få balanseført langt flere immaterielle eiendeler separat fra goodwill ved oppkjøp. Ifølge regnskapsstandarden skal balanseføringskriteriene sannsynlig økonomisk fordel og målbar anskaffelseskost alltid anses tilfredsstillt ved oppkjøp av virksomhet (som ved separate kjøp av immaterielle eiendeler). Dermed vil kriteriene for separat balanseføring av immaterielle eiendeler generelt anses å være tilstede for en rekke immaterielle eiendeler som en ikke, eller bare delvis, kan balanseføre ved egen utvikling. Eksempler på slike eiendeler er verdien av ordresreserve, kunderegister, forskningsprosjekt, varemerke, patent, konsesjon osv. En kan likevel ikke balanseføre for eksempel "verdien av en samlet arbeidsstokk". Verdien av en kundeportefølje som ikke er kontraktsmessig bundet til den oppkjøpte virksomheten kan i utgangspunktet heller ikke balanseføres. I disse tilfellene anses ikke kontrollkriteriet tilfredsstillt. Men hvis det er gjort separate kjøp (ikke som del av kjøp av virksomhet) av lignende ikke kontraktsbundne kundeporteføljer, anses det som bevis for at foretaket kontrollerer kontantstrømmene. I en slik situasjon vil kontrollkriteriet anses tilfredsstillt, slik at kundeporteføljen tilfredsstillt definisjonen av en immateriell eiendel.

Goodwill

Når det er betalt for immaterielle verdier som ikke balanseføres separat, vil verdiene i stedet bli inkludert i goodwill.

Egen tilvirkning av immaterielle eiendeler

Definisjonen av en immateriell eiendel (identifiserbar og kontroll) er uavhengig av om den er kjøpt eller egentilvirket. De særskilte problemstillingene ved egen tilvirkning er knyttet til balanseføringskriteriene sannsynlig økonomisk fordel og pålitelig måling.

Valg mellom balanseføring og kostnadsføring for egen FoU

Regnskapslovutvalget foreslo at den særnorske regelen om at en kan velge kostnadsføring som prinsipp for egen forskning og utvikling skulle fjernes. På denne bakgrunn ble NRS om immaterielle eiendeler endret med virkning fra 2004 i samsvar med lovforslaget. Loven ble likevel ikke endret. På denne bakgrunn må det fortsatt aksepteres som god regnskapsskikk at en velger kostnadsføring som prinsipp, selv om regnskapsstandardens foreløpige ikke er endret (når dette skrives).

Sannsynlig økonomisk fordel

Mange utgifter til immaterielle eiendeler kan ikke balanseføres fordi det ikke i tilstrekkelig grad kan sannsynliggjøres at de vil resultere i en framtidig økonomisk fordel. Balanseføring skal foretas fra det tidspunktet (den dagen) som kriteriene for balanseføring er tilfredsstillt. En kan ikke balanseføre utgifter som er pådratt før dette tidspunktet. Det fører til at regnskapet som regel ikke vil vise de totale utgiftene som er pådratt for å anskaffe en immateriell eiendel ved egen tilvirkning.

Balanseføring fra det tidspunktet som sannsynlighetskriteriet er tilfredsstillt.

Utgifter til forskning vil i praksis (og etter IAS) aldri kunne balanseføres, primært fordi en ikke kan sannsynlige de fremtidige økonomiske fordelene i tilstrekkelig grad. Utgifter til egen utvikling av andre immaterielle eiendeler enn egen forskning og utvikling kan nær sagt aldri heller balanseføres, det gjelder blant annet utgifter til aktiviteter knyttet til opplæring av ansatte, og utvikling og iverksetting av endrede arbeidsprosesser eller endret organisasjon.

Utgifter til forskning kan aldri balanseføres.

Målbar anskaffelseskost

Den andre årsaken til at mange utgifter ikke kan balanseføres er at de ikke kan måles med tilstrekkelig pålitelighet. For eksempel vil egne utgifter til opparbeidelse av et merkenavn ofte ikke kunne skilles fra andre utgifter. Det samme gjelder utgifter til patentering, hvis de ikke er knyttet direkte til selve patenteringen. Derimot vil eksterne utgifter til for eksempel patentering være målbar. Selv om både interne og eksterne utgifter prinsipielt skal inngå i anskaffelseskost, vil det i mange situasjoner være slik at bare de eksterne utgiftene kan balanseføres.

Interne utgifter kan ofte ikke måles tilstrekkelig sikkert.

Vedlikehold/påkostning

Grensen mellom vedlikehold og påkostning skal prinsipielt trekkes på samme måte for immaterielle eiendeler som for varige driftsmidler. Men for immaterielle eiendeler vil det ofte være mye vanskeligere å sannsynliggjøre en økning i yteevnen som følge av en utgift. Det kan også være vanskelig å henføre utgiftene til konkrete immaterielle eiendeler. I praksis må derfor de aller fleste utgiftene kostnadsføres.

Praktiske situasjoner (egen tilvirkning)**Ny virksomhet**

Utgifter til oppstart av ny virksomhet kan generelt ikke balanseføres. Men hvis utgiftene er knyttet til oppstart av selve produksjonen (prøvedrift mv), vil det være aktuelt å balanseføre dem som en del av anskaffelseskost for de aktuelle driftsmidlene.

Oppstartingsutgifter

IT-investeringer

For tiden oppstår det ofte problemstillinger knyttet til balanseføring av immaterielle eiendeler innenfor IT-området, både hos systemleverandører og hos brukere. For brukere er det først og fremst utgifter knyttet til "applikasjonsutvikling" som kan balanseføres, dvs. utgifter til systemdesign, programmering, installasjon og testing av systemer. Operativsystemer og styringssystemer og eventuelle andre systemer som utgjør en integrert del av et fysisk driftsmiddel skal balanseføres sammen med det varige driftsmidlet hvis driftsmidlet er den sentrale bestanddelen. Øvrig software skal klassifiseres som immateriell eiendel. Hos en systemleverandør skal utvikling av software for salg eller utlisensiering klassifiseres som forskning og utvikling.

Programmer m.v. er oftest immateriell eiendel.

09 Immaterielle eiendeler

Oppgraderinger må vanligvis kostnadsføres.

Programvareselskap

Utgiftene til første versjon av et program kan balanseføres fra det tidspunktet det var sannsynlig at programmet ville bli ferdigutviklet. Utgifter til senere oppgraderinger vil som hovedregel bli kostnadsført, selv om endringene for eksempel fører til bedre funksjonalitet eller kortere ventetid for brukerne, fordi det er vanskelig å sannsynliggjøre at endringene vil øke kontantstrømmene for programvareselskapet. Det er mer naturlig å tro at slike endringer må foretas for å opprettholde kontantstrømmene.

Utgifter til kompetanseheving kan ikke balanseføres.

Opplæring av ansatte

Mange virksomheter brukes betydelige ressurser på kompetansehevende tiltak for de ansatte. Ofte påløper utgifter til kurs/opplæring i tilknytning til nye produksjonsmaskiner, nye systemer osv. Slike utgifter er like nødvendig for et tilfredsstillende resultat av investeringen som selve den fysiske investeringen. Likevel kan utgiftene ikke balanseføres. Årsaken er at virksomheten ikke har tilstrekkelig kontroll over den kompetansen som utvikles.

Viktig forskjell på utbytte og andre immaterielle eiendeler.

Klassifiseringens betydning for utbyttegrunlaget

En bør være klar over at det vil ha betydning for den frie egenkapitalen om en post føres som immateriell eiendel eller goodwill ved kjøp av "innmat". Mens goodwill skal trekkes fra annen egenkapital ved beregningen av fri egenkapital, skal det ikke gjøres fradrag for immaterielle eiendeler. En bør også være oppmerksom på dette ved virksomhetskjøp i form av aksjer, fordi det kan bli aktuelt å selge virksomheten konserninternt etter oppkjøpet, eller fusjonere det oppkjøpte selskapet med et annet selskap på et senere tidspunkt.

De generelle reglene for avskrivning av anleggsmidler gjelder.

Avskrivninger

Immaterielle eiendeler med begrenset økonomisk levetid skal avskrives etter en fornuftig avskrivningsplan. Lineære avskrivninger vil normalt være en fornuftig avskrivningsplan. Immaterielle eiendeler dekker mange ulike eiendeler, med høyst ulik levetid. Avskrivningstiden på immaterielle eiendeler som er balanseført vil derfor variere svært mye. Enkelte immaterielle eiendeler kan anses å ha ubegrenset levetid. Da skal det ikke foretas avskrivning. De mest kjente eksemplene på slike eiendeler er antakelig produksjonslisenser innenfor kraftproduksjon og fiskeoppdrett. En må være klar over at ubestemt levetid er noe annet enn ubegrenset levetid.

IAS 38 deler levetiden inn i uendelig ("infinite"), ubestemt ("indefinite") og bestemt ("definite"). Levetiden skal anses for ubestemt når en ikke ser noen slutt på den perioden som eiendelen antas å generere positive kontantstrømmer. Det heter at levetiden for en immateriell eiendel kan være "svært lang eller til og med ubestemt". Den siste formuleringen viser at "ubestemt" i IAS synes å ligge nær opp til "ubegrenset" i norsk terminologi. Immaterielle eiendeler med ubestemt levetid skal ikke avskrives, men til gjengjeld må det gjennomføres årlig nedskrivningstest (slik som for goodwill, som heller ikke skal avskrives etter IAS).

10

Goodwill

Anskaffelseskost

Goodwill tilfredsstillter ikke definisjonen av en immateriell eiendel. Goodwill er en residualpost som bare kan oppstå i regnskapsmessig forstand ved kjøp av en virksomhet, enten i konsernregnskapet når en kjøper aksjene i et selskap, eller i selskapsregnskapet når virksomhetskjøpet skjer ved overtagelse av eiendeler og gjeld ("inmat"). Forskjellen mellom kjøpesummen og den virkelige nettoverdien av eiendelspostene (inkludert immaterielle eiendeler som kan balanseføres ved oppkjøp) og gjeldspostene som overtas, utgjør goodwill. Som omtalt under immaterielle eiendeler, bør en i vesentlig større grad enn tidligere søke å identifisere og balanseføre immaterielle eiendeler separat fra goodwill ved oppkjøp.

Goodwill er en residualpost som bare oppstår ved kjøp av virksomhet.

Avskrivning

Regnskapsloven har ingen bestemte krav til avskrivning av goodwill. Det betyr at det er hovedregelen om at avskrivninger skal foretas etter en fornuftig avskrivningsplan som gjelder. Loven krever at avskrivningstid over mer enn 5 år skal begrunnes i notene. Kravet i NRS(F) Konsernregnskap om særskilt begrunnelse når avskrivningstiden utgjør mer enn 20 år er nå fjernet.

Regnskapsloven har ingen særegne krav om avskrivning av goodwill. Loven krever imidlertid at avskrivningstid over mer enn 5 år skal begrunnes i notene.

Varige driftsmidler

I Norge har vi ingen regnskapsstandard om varige driftsmidler. Vi legger derfor IAS 16 til grunn for kommentarene nedenfor. Med unntak av reglene om oppskrivning, kan IAS 16 praktiseres i Norge. IAS 16 ble revidert i 2004 på viktige punkter.

Oppdeling (dekomponering) av driftsmidler

Det anbefales at driftsmiddel deles opp i ulike enheter når de ulike enhetene av driftsmidlet har ulik økonomisk levetid. Dette vil gjøre det lettere å fastsette en fornuftig avskrivningsplan.

Det anbefales at en vurderer å dele opp et driftsmiddel i flere enheter når de ulike delene av driftsmidlet har forskjellig økonomisk levetid, slik det kreves i IAS 16. Hvis en foretar slik oppdeling (dekomponering), blir det vesentlig enklere å fastsette en fornuftig avskrivningsplan. Det er ikke lett å fastsette en fornuftig samlet avskrivningsplan for et driftsmiddel der en del av driftsmidlet har en forventet levetid på 15 år, en annen del 25 år, og resten av driftsmidlet 50 år. Hvis en dekomponerer, er framgangsmåten ifølge IAS 16 at en først deler opp driftsmidlet i vesentlige komponenter. Deretter kan komponenter med like lang levetid samles i en gruppe i driftsmiddelkartoteket.

Eksempler på oppdeling av driftsmidler

Som eksempel på oppdeling kan nevnes en distributør av frossenvarer som fordeler kostprisen på en frysebil i tre deler (chassis, frysekasse og fryseelement), fordi det kan forventes at disse har ulik økonomisk levetid for virksomheten, dvs at de blir skiftet ut på forskjellige tidspunkter. Et nytt bygg bør antakelig deles opp i 4-5 grupper med komponenter. Ved kjøp av for eksempel skip bør de delene som skal skiftes ut ved klassifikasjon balanseføres for seg selv, og avskrives over perioden fram til utskiftingen (periodisk vedlikehold).

Balanseføring av driftsmidler med kort levetid

Driftsmidlet er varig hvis det yter tjenester i neste regnskapsperiode.

I prinsippet skal alle varige driftsmidler balanseføres. Antakelig er et driftsmiddel varig hvis det leverer tjenester inn i neste regnskapsperiode. Svært mange praktiserer skattereglene for balanseføring også i årsregnskapet. Dette er ikke logisk i forhold til regnskapsreglene, men i de fleste tilfellene er denne praksisen likevel akseptabel. Men hvis det anskaffes et betydelig driftsmiddel (i forhold til selskapets størrelse) med levetid under 3 år, må balanseføring foretas. Det kan likevel kostnadsføres skattemessig.

Avskrivningstiden

Avskrivningstiden settes ofte for kort.

Ifølge regnskapsloven skal det foretas avskrivning på driftsmidler etter en fornuftig avskrivningsplan. Det betyr at levetiden for hvert enkelt driftsmiddel må vurderes individuelt. I Norge er det nok ikke helt uvanlig at alle maskiner i en produksjonsbedrift avskrives med samme prosentsetning, selv om de åpenbart har ulik forventet levetid. Dessuten fastsettes ofte levetiden for forsiktig, slik at avskrivningene feilperiodiseres ved at avskrivningsperioden blir for kort. Det fører blant annet til at bokført egenkapital blir lavere enn den burde vært. Det kan være uheldig både i forhold til bankenes gjeldsbetingelser og utbyttelighetene.

Det samlede avskrivningsbeløpet skal ifølge IAS 16 utgjøre anskaffelseskost med fradrag for antatt restverdi ved utløpet av den antatte brukstiden for eiendelen. Restverdien bør

settes til det beløpet som foretaket antar det ville mottatt på investeringstidspunktet, forutsatt samme stand og alder som ved utløpet av den antatte brukstiden. Det totale avskrivningsbeløpet skal fordeles over brukstiden på en fornuftig og systematisk måte. Lineære avskrivninger vil oftest tilfredsstillende kravene til fornuftig avskrivning. Men en bør nok noe oftere enn det som er vanlig i dag, vurdere om andre avskrivningsmetoder gir en mer fornuftig avskrivningsplan.

Endring av avskrivningsplan

En bør regelmessig vurdere om avskrivningene virkelig foretas etter en fornuftig avskrivningsplan. Norske foretak har i begrenset grad endret avskrivningsplanen etter at den er fastlagt, selv om en kan ha observert underveis at avskrivningstiden har vært for kort. Det følger av IAS 16 at avskrivningsplanen bør endres i slike situasjoner, og det samme antas å være god regnskapsskikk i Norge. Avskrivningsplanen må selvfølgelig endres også når en ny vurdering viser at den opprinnelige avskrivningstiden var for lang.

Hvis en ny vurdering konkluderer med at den gjenværende levetiden for et driftsmiddel er lengre enn gjenværende avskrivningstid etter den gjeldende avskrivningsplanen, bør avskrivningsplanen endres, slik at driftsmidlet avskrives over det nye estimatet på levetid. Etter IAS 16 skal en fordele den balanseførte verdien pr 01.01 i endringsåret over den revurderte gjenværende levetiden. Etter de grunnleggende regnskapsprinsippene i den norske regnskapsloven er imidlertid løsningen å tilbakeføre for mye foretatte avskrivninger som redusert kostnad i det året som estimatet på levetiden endres. Hvis en bygning med kostpris på 10.000 er avskrevet med 3 % av kostpris pr år i 10 år, og hvis en på det tidspunktet kommer til at estimatet på den totale levetiden er 50 år, slik at avskrivninger burde vært foretatt med 2 % pr år, bør 10 % av kostprisen tilbakeføres som for mye foretatte avskrivninger. De to løsningene er likestilt som god regnskapsskikk i Norge i dag.

Påkostninger/vedlikehold av driftsmidler

Den kanskje viktigste endringen i den reviderte IAS 16, er at grensen mellom vedlikehold og påkostning er vesentlig endret.

Tidligere definerte IAS 16 grensen mellom vedlikehold og påkostning på følgende måte: "Utgifter etter anskaffelsestidspunktet som gjelder et varig driftsmiddel som allerede har blitt balanseført, legges til balanseført verdi hvis det er sannsynlig at framtidige økonomiske fordeler tilflyter foretaket, utover de som driftsmiddelet allerede yter. Alle andre utgifter etter anskaffelsestidspunktet skal regnskapsføres som kostnad i den perioden de påløper." En slik grense er ikke lett å praktisere, og det var en viktig årsak til endringen i IAS 16.

Grensen mellom vedlikehold og påkostning er svært lite omtalt i den reviderte regnskapsstandard. Det er fordi en har lagt det samme kriteriet til grunn for balanseføring av senere utgifter knyttet til driftsmidlet, som for selve anskaffelsen. Det vil si at utgiften skal balanseføres når det er sannsynlig at de framtidige økonomiske fordelene som er knyttet til utgiften tilflyter foretaket, når kostprisen kan måles på en pålitelig måte. Prinsippet blir da at bare "daglig reparasjon og vedlikehold" skal kostnadsføres, mens øvrige utskiftninger osv skal balanseføres.

Når utgiften til en ny komponent balanseføres, må forskjellen mellom gjenværende balanseført verdi og eventuell salgssum for den delen som skiftes ut resultatføres som tap/gevinst ved avgang som ved annen utskifting/utrangering av driftsmidler. Hvis den

Avskrivningsbeløpet er kostpris med fradrag for utrangeringsverdien.

Avskrivningsplanen bør endres når estimatet på levetiden endres.

To alternativer ved endring av avskrivningsplan, "knekkpunktmetoden" og reversering av avskrivninger.

Vesentlig endring av grensen i den reviderte IAS 16

En skal legge samme kriterium for balansering til grunn for senere utgifter til driftsmidlet som for selve anskaffelsen.

Restverdien av en komponent som skiftes ut må kostnadsføres.

11 Varige driftsmidler

delen som skiftes ut er ført som egen komponent i driftsmiddelkartoteket er det uproblematisk å finne den gjenværende balanseførte verdien. Hvis den delen som skiftes ut ikke er vesentlig vil den ofte ikke være skilt ut som egen komponent ved anskaffelsen. I så fall må en beregne den balanseførte verdien av den utrangerte komponenten. Ifølge IAS 16 pkt. 70 kan en bruke en praktisk tilnæringsregel i slike tilfeller. En kan bruke kostprisen for den nye komponenten som (indikasjon på) kostpris for den komponenten som skiftes ut. Etter at en har beregnet kostprisen, må en beregne balanseført verdi ved utskiftingen basert på den aktuelle avskrivningssatsen for det aktuelle driftsmidlet/komponentgruppen.

Grensen gjelder uavhengig av om en har kjøpt driftsmidlet nytt eller brukt. Hvis et foretak for eksempel kjøper et nedslitt bygg og rehabiliterer det før det tas i bruk, vil en rekke komponenter skiftes ut i forbindelse med rehabiliteringen. Komponentene som skal skiftes ut, må da settes til en verdi på null ved kjøpet. Dermed vil hele rehabiliteringsutgiften bli balanseført.

Forholdet til skattereglene

Den skattemessige grensen mellom påkostning og vedlikehold går i forhold til den stand som driftsmidlet tidligere har vært i, som nytt korrigerert for eventuelle senere påkostninger. Selv om grensen ikke er nedfelt i loven, er praksis så lang og klar at den bare kan endres ved lov. Den regnskapsmessige behandlingen får derfor ingen betydning for den skattemessige behandlingen.

Den regnskapsmessige behandlingen har ingen betydning for den skattemessige behandling.

Forsikringsoppgjør ved brann og lignende

Brann eller andre forhold som fører til at et varig driftsmiddel blir ødelagt, skal nesten alltid anses som realisasjon av eiendelen. Forskjellen mellom forsikringssummen og bokført verdi skal da resultatføres som gevinst eller tap ved "transaksjonen". Hvis en helt ny bygning brenner ned og erstattes av et helt likt bygg er det mulig at det bør foretas kontinuitetsgjennomskjæring. Det samme kan gjelde i de tilfellene der forsikringsoppgjøret bare gjelder en mindre del av en enhet.

Brann er vanligvis "transaksjon".

Finansiell leasing

"Finansielle" leieavtaler er leieavtaler der det vesentligste av den økonomiske risikoen og kontrollen som knytter seg til driftsmidlet er overført til leietakeren. Det følger av de grunnleggende regnskapsprinsippene i regnskapsloven at slike leieavtaler skal balanseføres, fordi det har skjedd en transaksjon. Det er egentlig de økonomiske fordelene som balanseføres som eiendel, og ikke driftsmidlet som sådan. Den formelle eiendomsretten er jo fremdeles hos utleieren.

Grensen mellom finansielle og operasjonelle leieavtaler er nærmere definert i NRS 14 Leieavtaler. Ifølge regnskapsstandarden skal det foretas en helhetsvurdering av avtalen hvis det er tvil om en avtale er finansiell eller operasjonell. Hvis minst ett av følgende kriterier er til stede, skal avtalen uansett anses som finansiell

1. Det er rimelig sikkert at leietakeren vil kjøpe eiendelen etter utløpet av leieperioden, fordi han har rett til å kjøpe eiendelen til en pris som forventes å være vesentlig lavere enn markedsverdien.
2. Leieperioden går over det vesentligste av eiendelens økonomiske levetid
3. Nåverdien av leiebetalingene svarer hovedsakelig til markedsverdien av eiendelen ved inngåelsen av leieavtalen.
4. Eiendelen er av en så spesiell karakter at den, uten vesentlige endringer eller modifikasjoner, ikke kan brukes av andre enn leietakeren.

I tillegg lister standarden opp en del indikasjoner som bør tas i betraktning ved en eventuell helhetsvurdering av avtalen.

Enhver leieavtale må vurderes separat ut i fra innholdet i den konkrete avtalen. Mange leieavtaler er svært like når det gjelder en rekke forhold i leieavtalen. Slike "standardavtaler" er som regel tilpasset skattereglene, slik at de er å anse som operasjonelle etter de skattemessige kriteriene, som er noe annerledes utformet enn kriteriene i regnskapsstandarden.

Etter vår erfaring er de aller fleste kontrakter på leasing av produksjonsmaskiner, tyngre transportutstyr og lignende finansielle leieavtaler etter regnskapsreglene. Ofte er kriterium nr. 1 tilfredsstilt. Det er også svært vanlig at nr. 2 og/eller nr. 3 er tilfredsstilt. Når det gjelder leie av produksjonsmaskiner og lignende er blant annet kriterium nr. 4 ofte tilfredsstilt. Leiekontrakter på IT-utstyr, kopimaskiner mv. er vanligvis finansielle etter nr. 2 og/eller nr. 3. Derimot er leiekontrakter på personbiler vanligvis operasjonelle, hvis det ikke bevisst er avtalt en lav gjenkjøpspris på bilen, slik at avtalen rammes av kriterium nr. 1. Leiekontrakter på større eiendeler (eiendom, skip, fly) er ofte individuelt utformet, og det kan ikke angis noe generelt om slike avtaler er finansielle eller operasjonelle. Hvis de er finansielle, er det oftest fordi de rammes av kriterium nr. 1, og kanskje nr. 4.

Forholdet til skattereglene

Mange antok for noen år siden at den regnskapsmessige behandlingen også kunne/ville få betydning for den skattemessige behandlingen. Det er imidlertid en fast og langvarig praksis på hvilke kriterier som legges til grunn skattemessig, jfr. Lignings-ABC. Kriteriene avviker noe fra de regnskapsmessige kriteriene. "Standard" leasingavtaler på for eksempel

Finansielle leieavtaler skal balanseføres.

Kriterier for finansiell leasing

Det skattemessige skillet mellom operasjonelle og finansielle leieavtaler er noe annerledes enn det regnskapsmessige skillet.

En rekke leiekontrakter er finansielle.

Den regnskapsmessige behandlingen får ikke konsekvenser for den skattemessige behandlingen.

produksjons- eller anleggsmaskiner tilfredsstiller de skattemessige kriteriene for operasjonell leasing. I de få tilfellene som har blitt tatt opp, har ligningsmyndighetene vært mest opptatt av at ikke to skattytere skal foreta skattemessige avskrivninger på det samme driftsmidlet. I og med at leasingselskapene klassifiserer sine utleieobjekter som driftsmidler, kan ikke leietakeren også gjøre det.

Salg og tilbakeleie

Kontrakter om salg og tilbakeleie er ofte ikke en transaksjon.

En avtale som består av et formelt salg av et driftsmiddel med tilbakeleie, skal bare anses som en regnskapsmessig transaksjon, dvs. som et salg av driftsmidlet, hvis det vesentligste av den økonomiske risikoen og kontrollen som knytter seg til driftsmidlet er overført til kjøperen/utleieren. Hvis tilbakeleiekontrakten er å anse som finansiell, foreligger det ikke en regnskapsmessig transaksjon. Da skal utbetalingen fra leasingselskapet ved den formelle eiendomsovergangen regnskapsføres som lån i stedet for salgssum.

Hvis leiekontrakten er å anse som operasjonell, er utgangspunktet at gevinsten skal inntektsføres. Men noen ganger kan det være betydelige problemer med å fastsette en reell markedsverdi, for eksempel for spesialiserte eller avsides beliggende industribygg. I slike tilfeller må resultatføring av gevinsten fordeles over tilbakeleieperioden.

13 Aksjer og andeler i andre selskaper

Langsiktige investeringer - typer og metodebruk

Langsiktige investeringer i aksjer og andeler deles i følgende grupper

1. Investering i datterselskaper
2. Investering i felles kontrollert virksomhet
3. Investering i tilknyttede selskaper
4. Andre langsiktige aksjeinvesteringer

Kostmetoden kan alltid brukes i selskapsregnskapet. I konsernregnskapet må egenkapitalmetoden brukes for tilknyttede selskaper og felles kontrollert virksomhet.

En kan bruke kostmetoden for alle disse investeringene i selskapsregnskapet. De fleste velger denne løsningen, selv om hovedregelen etter regnskapsloven og regnskapsstandardene er at egenkapitalmetoden skal brukes som regnskapsprinsipp for de tre første gruppene i eierselskapets selskapsregnskap (alternativt bruttometoden for felles kontrollert virksomhet). I konsernregnskapet har en ikke den samme valgmuligheten. Der må egenkapitalmetoden brukes for tilknyttede selskaper og felles kontrollert virksomhet (alternativt bruttometoden for felles kontrollert virksomhet). Datterselskaper blir konsolidert i konsernregnskapet. "Andre investeringer" skal regnskapsføres etter kostmetoden både i selskapsregnskapet og konsernregnskapet.

Kortsiktige investeringer - typer og metodebruk

Kortsiktige investeringer deles i

1. Aksjer og andeler i foretak i samme konsern
2. Markedsbaserte aksjer som regnskapsføres etter markedsverdiprinsippet
3. Markedsbaserte aksjer som regnskapsføres etter kostprinsippet
4. Andre kortsiktige aksjeinvesteringer

Kriteriene for å bruke markedsverdiprinsippet er i utgangspunktet strenge, både når det gjelder aktivitet, risikospredning, likviditet i aksjen osv. Det er få foretak som tilfredsstiller kriteriene når de investerer i aksjer og lignende. Hvis en investerer i aksjefond i stedet for enkeltaksjer, vil det være langt mer sannsynlig at kriteriene er tilfredsstilt, kanskje spesielt hvis en har investert i flere aksjefond samtidig.

Kriterier for bruk av markedsverdi

Kostpris

Hvis kostprisen delvis er avhengig av en framtidig hendelse, for eksempel utfallet av en rettsak eller av de framtidige resultatene i det oppkjøpte selskapet, må total kostpris estimeres på kjøpstidspunktet. Kostprisen må da korrigeres etter hvert som oppgjør skjer, eller det kommer nye opplysninger som tilsier at estimatet må endres.

Konsernbidrag og utbytte fra/til datterselskap

Det er bare utdeling av resultater opptjent etter kjøpet som kan resultatføres som inntekt i eierselskapets regnskap. Problemstillingen er spesielt aktuell når en kjøper et datterselskap, og tar ut betydelige midler fra selskapet kort tid etter kjøpet som konsernbidrag eller utbytte (ordinært eller ekstraordinært). Da må utbyttet/konsernbidraget mer eller mindre i sin helhet klassifiseres som tilbakebetaling av kapital i eierens regnskap, dvs som reduksjon av kostpris.

Nedskrivning

For kortsiktige investeringer må det umiddelbart foretas nedskrivning til virkelig verdi hvis den er lavere enn balanseført verdi. Vurderingen kan foretas samlet for investeringer som inngår i en portefølje. En kan bare bruke porteføljeprinsippet hvis porteføljen er sammensatt for å redusere usystematisk risiko. Det er antakelig mest aktuelt å bruke porteføljeprinsippet for investeringer i markedsbaserte aksjer, der kravene til å bruke markedsverdiprinsippet ikke fullt ut er tilfredsstilt.

For kortsiktige investeringer må det umiddelbart foretas nedskrivning til virkelig verdi hvis den er lavere enn balanseført verdi

Regnskapsstandarden om nedskrivning omfatter også investeringer i datterselskap, tilknyttet selskap og felles kontrollert virksomhet. Nedskrivning av slike investeringer har vi behandlet til slutt i omtalen av nedskrivningsreglene.

Regnskapsføring av konsernbidrag

Konsernbidrag fra morselskap til datterselskap

Når et morselskap gir konsernbidrag til et datterselskap, forplikter det seg til å skyte inn midler i datterselskapet. Da øker kostprisen med konsernbidraget, med fradrag for skatt.

Eksempel 14.1: Konsernbidrag fra morselskap (M) til datterselskap (D) på 100

Regnskapsføring hos M. Hvis konsernbidraget er 100, blir regnskapsføringen slik:	
Aksjer i datterselskap	72 (D)
Betalbar skattegjeld	28 (D)
Skyldig konsernbidrag (gjeld til datterselskap)	100 (K)

Aksjelovens regler om utbytte og konsernbidrag tolkes slik at konsernbidrag kan gis fra morselskap til datterselskap uhindret av reglene om fri egenkapital, forutsatt at verdien av morselskapets investering i datterselskapet øker tilsvarende. Hvis det ikke skjer en slik verdiøkning (fordi verdien av investeringen ikke blir positiv selv etter konsernbidraget), må konsernbidraget være lovlig etter aksjelovgivningens utbytteregler. Men også i disse situasjonene skal en føre konsernbidraget som investering (med derpå følgende nedskrivning), og ikke som disponering av resultatet.

Konsernbidrag til datterselskap med minoritetsiere

Det er ikke uvanlig at det gis konsernbidrag til selskaper som har utenforstående minoritetsinteresser (som kan eie opptil 9,99 % av aksjene). Hvis det ikke foreligger noen avtale mellom aksjonærene om at det selskapet som gir konsernbidraget, skal få tilsvarende økonomiske fordeler på et senere tidspunkt, må den prosentvise andelen av konsernbidraget som tilfaller minoritetsinteressene i datterselskapet, føres som disponering av resultatet i morselskapets regnskap. Denne delen av konsernbidraget må derfor ligge innenfor rammene av fri egenkapital.

Konsernbidrag fra morselskap til datterdatterselskap

En kan bare føre konsernbidrag som investering i selskaper der en allerede har aksjer. Hvis selskapet som mottar konsernbidraget, ikke er eid av morselskapet, for eksempel fordi det er et datterdatterselskap, må bidraget føres i morselskapets regnskap som investering i det mellomliggende datterselskapet. Spørsmålet som reiser seg er om også det mellomliggende selskapet skal regnskapsføre konsernbidraget, som økt kostpris på aksjer i sitt datterselskap med motpost i annen innskutt egenkapital. I så fall blir løsningen som om konsernbidraget var gitt via datterselskapet og videre til datterdatterselskapet. Løsningen kan være logisk, fordi den økonomiske virkningen er den samme for det mellomliggende selskapet, dvs. at datterdatterselskapet øker i verdi. I DnRS sirkulære 2000-80 kommer en likevel til motsatt konklusjon, dvs. at den formelt valgte løsningen må gjenspeiles i regnskapsføringen.

Konsernbidrag mellom datterselskaper i morselskapets regnskap

Den balanseførte verdien av hvert enkelt datterselskap i morselskapets regnskap påvirkes ikke av at det gis konsernbidrag mellom datterselskapene, så lenge konsernbidraget gis av opptjente resultater etter kjøpet. Konsernbidrag som overstiger opptjent egenkapital etter kjøpet, må føres som reduksjon av verdien av det datterselskapet som gir

konsernbidraget, og som investering i det selskapet som mottar konsernbidraget. Morselskapets resultatregnskap blir uansett ikke påvirket.

Når et datterselskap gir konsernbidrag til morselskapet, som deretter gir konsernbidraget til et annet datterselskap (i stedet for at konsernbidraget gis direkte mellom datterselskapene), registrerer morselskapet det mottatte konsernbidraget som inntekt hvis det gis av opptjente resultater etter kjøpet. Konsernbidraget (etter skatt) som ytes til det andre datterselskapet, blir balanseført som investering i dette selskapet, dvs. som økt kostpris. Totalt gir dette en høyere balanseført verdi av investeringen i datterselskapet og dermed også høyere egenkapital i morselskapet enn når det gis konsernbidrag direkte mellom datterselskapene. (I 2005 kan det være skattemessig ugunstig å gi skattepliktige konsernbidrag via morselskapet, fordi mottatt konsernbidrag ikke inngår i RISK-beregningen, mens avgitt konsernbidrag går til fradrag).

Noen ganger eier flere selskaper i et konsern et konsernselskap sammen. I slike situasjoner gis det bare unntaksvis konsernbidrag i forhold til det enkelte selskapets eierinteresser. Ofte gir bare ett av eierselskapene konsernbidrag. Når selskapet som gir konsernbidraget, ikke er morselskapet i konsernet, kan det bare føre sin prosentvise eierandel av konsernbidraget som investering, fordi verdien av selskapets egen investering bare øker med den prosentvise eierandelen. Det resterende konsernbidraget (som øker verdien for andre konsernselskaper av deres investering) er disponering av resultatet. Det betyr at lovligheten av denne delen av konsernbidraget må vurderes i forhold til utbyttreglene i aksjeloven.

Konsernbidrag mellom datterselskaper via morselskapet

Konsernbidrag når flere konsernselskaper eier aksjer i samme konsernselskap

15 Varebeholdninger

Kostpris

Ved beregningen av anskaffelseskost skal alle former for rabatter og prisavslag trekkes fra. I enkelte bransjer utgjør årsbonus et vesentlig beløp. Hvis slik bonus ikke er inkludert i kostprisen i lagersystemet, må det gjøres spesielt fradrag i beholdningsverdien. Kontantrabatter skal trekkes fra på alle varer som kan kjøpes med kontantrabatt. Det gjelder også når en ikke har utnyttet rabatten, fordi det er verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet som skal være utgangspunkt for regnskapsføringen.

Ved beregning av anskaffelseskost skal alle former for rabatter og prisavslag trekkes fra, også kontantrabatt og årsbonus.

Nedskrivning

Hvis virkelig verdi er lavere enn kostpris må det foretas nedskrivning. Virkelig verdi for varer er salgsverdi med fradrag for salgskostnader. Hver enkelt vare må i utgangspunktet vurderes separat. Men det kan være riktig å foreta en samlet vurdering av en varegruppe, eller produkter som henger nær sammen på annen måte.

Normalt skal hver vare vurderes separat.

15 Varebeholdninger

Det er langt mer sannsynlig at det må foretas nedskrivninger til virkelig verdi i en virksomhet som går med underskudd enn i en virksomhet som har store overskudd i forhold til omsetningen. Dette ses antakelig enklest hvis en ser på to svært like virksomheter. Den virksomheten som har svake resultater vil ha mye høyere kostnader pr. enhet enn konkurrenten som har gode resultater.

Nærmere om fastsettelse av virkelig verdi

Virkelig verdi av beholdninger kan være vanskelig å fastsette. Virkelig verdi av varer er salgspris med fradrag for alle gjenværende kostnader.

Det er salgsprisen på det antatte salgstidspunktet som skal legges til grunn ved beregningen, altså ikke salgsprisen på balansetidspunktet eller vurderingstidspunktet. Men den framtidige salgsprisen skal bedømmes ut fra situasjonen på balansetidspunktet. Når en foretar vurderingen må en skille mellom hendelser etter balansedagen som skal påvirke vurderingen (nye opplysninger om forhold på balansedagen), og hendelser etter balansedagen som ikke skal trekkes inn i vurderingen (for eksempel brann hos en konkurrent), jfr. omtalen av hendelser etter balansedagen.

Begrepet salgskostnader omfatter langt flere kostnader enn begrepet i seg selv angir. Salgskostnadene omfatter alle gjenværende kostnader fram til salget, dvs. ikke bare gjenværende salgskostnader, men også lagringskostnader, andel av administrasjonskostnader, produksjonskostnader (for råvarer og varer i arbeid) osv.

Faktisk ukuransvurdering

For ferdigvarer (egenproduserte ferdigvarer og handelsvarer) er det først og fremst aktuelt å beregne virkelig verdi for ukurante varer. Ukuransbegrepet bruker vi først og fremst på beholdninger som er større enn ønskelig eller nødvendig. Ukurans kan for eksempel skyldes motesvingninger, teknologisk utvikling eller at kunder som det er produsert spesielle varer for ikke lenger handler av virksomheten. Den virkelige verdien er lavere enn den var før varene ble ukurante enten fordi en må sette ned prisen for å få solgt varene (reduert salgspris), eller fordi de må ligge lenger på lager enn normalt (økte lagringskostnader), eller at en må øke salgsinnsatsen (økte salgskostnader). En må se de ulike forholdene sammen. For eksempel vil redusert salgspris gjennom et utsalg kunne føre til at en utnytter bemanningen og andre faste kostnader bedre enn i en normal salgperiode, slik at salgskostnadene blir et lavere beløp pr. enhet (alternativt en lavere prosent av salgspris) enn normalt. Og økte lagringskostnader kan kanskje bli delvis kompensert av at varen kan selges til en økt pris på et senere tidspunkt. Ukuransvurderingen vil derfor være svært individuell, og det er vanskelig å angi noe nærmere om hvordan ukuransvurderingen skal foretas i praksis. Hvor mye arbeid som skal legges i ukuransvurderingen må avgjøres ut fra betydningen for regnskapet. En forretning som starter utsalg på mesteparten av varebeholdningen 2. januar må åpenbart legge vesentlig mer arbeid i en ukuransvurdering enn en matvareforretning.

Gjenanskaffelseskost som tilnærming til virkelig verdi

For råvarer og varer i arbeid aksepterer NRS 1 Varelager at gjenanskaffelseskost blir brukt som tilnærming til virkelig verdi. En bør imidlertid ikke bruke gjenanskaffelseskost ukritisk. Det gjelder spesielt i virksomheter som kjøper råvarer som stadig blir rimeligere, selv om også utsalgsprisen på virksomhetens produkter faller. Hvis virksomheten likevel tjener penger, vil det normalt ikke være riktig å skrive ned beholdningen til gjenanskaffelseskost hvis den ikke er ukurant, nettopp fordi salgsprisen dekker alle kostnadene og fortjenesten.

Kundefordringer

Fordringer i utenlandsk valuta

Fordringer i utenlandsk valuta skal omregnes til balansedagens kurs. Hvis virksomheten foretar valutasikring ved bruk av terminkontrakter, skal terminkurs brukes i stedet for dagskurs. Det gjelder selv om terminkontraktene ikke sikrer konkrete fakturaer, forutsatt at volumet av kontrakter står i forhold til forventede innbetalinger i den aktuelle perioden.

Fordringene skal omregnes til dagskurs eller terminkurs.

Manglende betaling som følge av reklamasjoner

Hvis en kunde helt eller delvis unnlater å betale en fordring som følge av at han ikke er tilfreds med leveransen, og en forventer å sende kreditnota, må kundefordringene reduseres med det det forventede kreditnotabeløpet. Motposten er salgsinntekt (som om kreditnota var sendt). Hvis en i stedet forventer å måtte utføre etterarbeider, blir balanseføringen utsatt inntekt i stedet for reduksjon av kundefordringer, alternativt en kostnadsavsetning. Det er ikke uvanlig, men uriktig, å føre avsetning til reklamasjoner som avsetning til tap på fordringer. Tap på fordringer skal forbeholdes tap som følge av manglende betalingssevne.

Avsetning på grunn av reklamasjon er ikke avsetning til tap på fordringer.

Avsetning til tap på fordringer

Fordringer som er konstatert tapt skal kostnadsføres som konstaterte tap. Deretter må en vurdere hvor stor avsetningen til forventede tap på den gjenværende fordringsmassen bør være. Avsetningen bør beregnes som en forventningsverdi. Først bør en plukke ut de kundefordringene der en antar at det foreligger en viss tapsrisiko. For hver av disse fordringene bør en på best mulig måte anslå tapsrisikoen (gjørne som en prosentsats). Ved å multiplisere tapsrisikoen med fordringens verdi for hver enkelt av de aktuelle fordringene, får en fram forventningsverdien av tapet på disse fordringene. Ofte vil en også lide tap på fordringer hvor en ikke var kjent med tapsrisikoen når vurderingen ble foretatt. Det må derfor foretas en viss avsetning for å dekke også denne risikoen. Jo lenger ut på det nye året som vurderingen foretas, jo bedre grunnlag har en for å foreta en riktigst mulig avsetning (beregne en riktigst mulig forventningsverdi).

Avsetning til tap på fordringer bør beregnes som en forventningsverdi.

Hvis alle fordringer pr. 31.12 er innbetalt når vurderingen foretas, skal det normalt ikke foretas avsetning til tap. I noen situasjoner må imidlertid deler av en kundefordring anses som et lån til kunden. Det gjelder når en kunde som alternativ til et formelt lån får ekstra lang kredittid. I praksis skjer dette blant annet i forbindelse med etablering av en virksomhet, eller når en kunde har økonomiske problemer. Da må tapsrisikoen for det reelle lånet vurderes på samme måte som øvrige utlån. Forholdet vil ofte være at en vil tape hele lånet hvis kunden går konkurs. Da må det også foretas avsetning pr. 31.12. selv om kunden formelt har betalt hele fordringen pr. 31.12 fordi han betaler de eldste fakturaene først.

Kundefordringer kan være reelle utlån.

Utsatt skatt/skattefordel

Midlertidige forskjeller som oftest ikke skal gå inn i beregningsgrunnlaget for utsatt skatt/skattefordel

Noen midlertidige forskjeller skal generelt holdes utenfor grunnlaget.

Noen midlertidige forskjeller skal holdes utenfor beregningen av utsatt skatt (/skattefordel), fordi utsatt skatt er trukket fra i eiendelsverdien. Det gjelder eiendeler (og gjeld) som er overført til virkelig verdi men med skattemessig kontinuitet og ikke avskrivbare eiendeler som ikke forventes solgt i overskuelig framtid. Årets regnskapsmessige avskrivninger på de aktuelle eiendelene vil skattemessig bli reversert gjennom endring i midlertidige forskjeller. Men som følge av at eiendelene ikke går inn i beregningen av utsatt skatt, skal heller ikke endring i den midlertidige forskjellen være med i grunnlaget for endring i utsatt skatt.

Goodwill er nettostørrelse

Goodwill etter fusjon

Etter et oppkjøp er det ikke uvanlig at et morselskap fusjonerer med det oppkjøpte datterselskapet. Da skal de regnskapsførte verdiene i konsernregnskapet videreføres i selskapsregnskapet (konsernkontinuitet). Hvis det er gjenværende goodwill, vil den balanseførte verdien representere en skatteøkende midlertidig forskjell, fordi den skattemessige verdien er null. Som følge av at goodwill er en residualpost der eventuell utsatt skatt er fratrukket i eiendelsverdien er den bokførte verdien en nettostørrelse også i selskapsregnskapet etter fusjonen. Det samme gjelder ved andre fusjoner til virkelig verdi, men med skattemessig kontinuitet.

Eiendelsverdien er nettostørrelse

Konserninterne overføringer

Ved bruk av forskriften om konserninterne overføringer ved salg av eiendeler eller virksomhet mellom selskaper i samme skattekonsern, skal salgsprisen reflektere at kjøperen ikke får skattemessige avskrivninger på merverdier i forhold til skattemessige verdier. Den anbefalte regnskapsmessige løsningen er at kjøperen regnskapsfører den overtatte eiendelen til netto kostpris, dvs. kostprisen etter fradrag for utsatt skatt, som ofte er beregnet til nåverdi. Da oppstår samme problemstilling som ved goodwill etter fusjon, og løsningen blir tilsvarende.

Skattemessig gevinst i selgerselskapet.

Det selgende selskapet vil bli beskattet for gevinsten hvis det kjøpende selskapet går ut av skattekonsernet så lenge den overtatte eiendelen fremdeles er i behold i selskapet. Etter Finansdepartementets oppfatning representerer den ubeskattede gevinsten en midlertidig forskjell i det selgende selskapet. Forskjellen skal inngå i beregningsgrunnlaget for korreksjonsinntekt. Regnskapsmessig ser en ikke på dette som en midlertidig forskjell, men som et garantiansvar. Det skal derfor ikke avsettes for skatt på beløpet hvis det ikke er sannsynlig at skatten må betales.

Den midlertidige forskjellen vil ikke reversere i overskuelig framtid.

Tomter

Hvis en har til hensikt å eie en tomt i uoverskuelig framtid kan en unnlate å avsette for utsatt skatt på midlertidig forskjell på tomter som brukes i egen virksomhet.

Aksjer og andeler i andre selskaper

Det eksisterer ingen midlertidige forskjeller vedrørende aksjer i andre selskaper som

omfattes av fritaksmodellen. Som følge av at også deltakerlignede selskaper kommer inn under fritaksmodellen fra 1. januar 2006, eksisterer det heller ingen midlertidige forskjeller pr. 31. desember 2005 vedrørende andeler i deltakerlignede selskaper.

Andre spesielle problemstillinger vedrørende utsatt skatt/skattefordel

Finansielle leieavtaler

Når leieavtaler balanseføres regnskapsmessig, men ikke skattemessig, vil det være en skatteøkende midlertidig forskjell mellom den balanseførte verdien av de aktuelle eiendelene, og den skattemessige verdien, som alltid er null. Det er viktig å huske på at det også vil være en midlertidig forskjell på gjeldssiden. Den skattemessige verdien av den balanseførte gjelden vil til enhver tid også være null. Det vil derfor til enhver tid være en skatteøkende midlertidig forskjell tilsvarende den balanseførte gjelden. I skatteskjemaet for midlertidige forskjeller har en valgt å beregne netto midlertidig forskjell knyttet til leieavtaler.

I noen få situasjoner kan det være aktuelt å klassifisere en leiekontrakt som finansiell etter skattereglene, men operasjonell etter regnskapsreglene. Da vil det også oppstå midlertidige forskjeller, men "med motsatte fortegn".

Kjøp av virksomhet ("innmat") med pensjonsordninger, usikre forpliktelser mv.

Ved kjøp av virksomhet skal alle eiendeler og forpliktelser regnskapsføres til virkelig verdi på kjøpstidspunktet. Den regnskapsmessige verdien vil samtidig utgjøre skattemessig kostpris for hver enkelt eiendels- og gjeldspost. Ved kjøpet vil det altså ikke eksistere noen midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier. Hvis den oppkjøpte virksomheten har pensjonsforpliktelser (sikrede eller usikrede), usikre forpliktelser mv. vil kostprisen for virksomheten også være redusert med virkelig verdi av slike forpliktelser (som vanligvis har en skattemessig verdi på null hos selgeren). Tilsvarende gjelder for netto pensjonsmidler. I den videre behandlingen bruker vi pensjonsforpliktelser som eksempel på en overtatt forpliktelse.

Pensjonsforpliktelsene har en kostpris.

Den skattemessige verdien vil i årene framover alltid være lik gjenværende regnskapsmessig forpliktelse fra kjøpet. Verdien reduseres etter hvert som pensjonsforpliktelsen til de personene som var ansatt på kjøpstidspunktet opphører, dvs. når de slutter eller dør. I prinsippet må en derfor følge opp alle ansatte ved kjøpet helt fram til uttredelsestidspunktet. Det kan være over en periode på mer enn femti år. I praksis vil en nok bruke en tilnæringsmetode. Normalt må det aksepteres at det lages en fornuftig plan for reduksjon av den gjenværende forpliktelsen, basert på realistiske forventninger om når de ansatte vil gå ut av ordningen.

Reversering av kostprisen

I den grad brutto pensjonsmidler ved kjøpet består av pensjonspremiefond (eller innskuddsfond), kan en kreve skattemessig fradrag for kostprisen når midler tas av fondet for å dekke årets premie. For øvrige midler må en bruke samme tankegang som vi har beskrevet ovenfor for netto pensjonsforpliktelser. Etter vår oppfatning betyr det at en også kan kreve skattemessig fradrag for eventuell overfinansiering som ikke skyldes pensjonspremiefond/innskuddsfond. Slik overfinansiering forekommer for øvrig bare helt unntaksvis.

Netto pensjonsmidler

Salg av virksomhet ("innmat") med pensjonsforpliktelser, usikre forpliktelser mv

Det selgende selskapet får skattemessig fradrag for pensjonsforpliktelsen ved salget, i og med at forpliktelsen gjøres opp. Dette medfører ingen spesielle praktiske problemstillinger

17 Utsatt skatt/skattefordel

i det selgende selskapet. Etter salget vil den midlertidige forskjellen være null, mens det var en midlertidig forskjell tilsvarende pensjonsforpliktelsen før salget. Endring i den skattereduserende forskjellen vil redusere den skattepliktige inntekten i salgsåret.

Balansføring av skattefordeler

Utgangspunktet er utligning.

Utgangspunktet er at midlertidige forskjeller som vil reversere i samme periode skal utlignes. Ved vurderingen av når forskjellene vil reversere kan en ta hensyn til realistisk skatteplanlegging. Skatteplanlegging er spesielt aktuelt for eiendeler med skattereduserende midlertidige forskjeller, fordi det ofte er nødvendig å realisere eiendelen (gjennom salg, uttrangering eller lignende) for å få den midlertidige forskjellen til å reversere.

Vær varsom med skattereduserende forskjell på bygninger.

En bør være svært forsiktig med å utligne midlertidige forskjeller knyttet til eiendeler med lav skattemessig avskrivningssats. Det gjelder bygninger mv., spesielt forretningsbygg. Når det først har oppstått en skattereduserende forskjell, vil den normalt øke inntil driftsmidlet er avskrevet til null i regnskapet. Deretter reverserer den langsomt. Som følge av ulike forhold (for eksempel at virksomheten har behov for bygget, eller transaksjonskostnader) kan det være urealistisk at foretaket vil selge bygget for å få forskjellen til å reversere. I slike situasjoner kan en normalt bare foreta utligning hvis foretaket har andre bygg (i samme avskrivningsgruppe) som har tilsvarende skatteøkende midlertidig forskjell.

Det må vurderes om langsiktige fordringer er "næring".

For langsiktige fordringer må det vurderes som fordringen er "i næring" etter skatte-reglene, fordi en ikke får fradrag når tapet realiseres hvis det ikke er i næring. Hvis det ikke er i næring vil det ikke oppstå en midlertidig forskjell. Nedskrivningen blir da en permanent forskjell. Ofte er det uklart om en fordring er "i næring". Da er det vanlig at en vil kreve skattemessig fradrag når tapet realiseres, og se om ligningsmyndighetene godtar fradragsføringen. I så fall bør nedskrivningen behandles som en midlertidig forskjell inntil tapet eventuelt realiseres. En bør være forsiktig med å ta den midlertidige forskjellen med i beregningsgrunnlaget for utsatt skatt/skattefordel, særlig når det kan ta lang tid før et tap eventuelt realiseres (for eksempel når fordringen er på et datterselskap). Ofte vil de skatteøkende forskjellene ha reversert før realisasjonstidspunktet. I tillegg er det usikkert om en vil få skattefradrag ved realisasjonen.

Fremtidige skattepliktige overskudd er begrunnelsen for oppføring av netto skattefordel.

Når en ikke kan foreta utligning av skattereduserende forskjeller mot skatteøkende forskjeller, må det vurderes om en skattereduserende midlertidig forskjell likevel kan gå inn i grunnlaget for balanseført utsatt skattefordel eller redusert utsatt skatt. Begrunnelsen for oppføringen vil da være realistiske forventninger om at selskapet vil få tilstrekkelige skattepliktige overskudd til å utnytte de skattereduserende forskjellene som reverserer. Ved vurderingen kan en ta hensyn både til skattepliktige overskudd som følge av driften, salg av eiendeler med skattepliktige gevinster og sannsynlige konsernbidrag. Nystartede virksomheter vil oftest ikke kunne sannsynliggjøre tilstrekkelige skattepliktige overskudd hvis de ikke inngår i et skattekonsern.

Utsatt skattefordel på pensjonsforpliktelser

Utsatt skattefordel på pensjonsforpliktelser kan alltid balanseføres.

Utsatt skattefordel på skattereduserende midlertidig forskjell tilknyttet balanseførte pensjonsforpliktelser kan alltid balanseføres. Årsaken er en fortsatt drift tankegang. Pensjonsforpliktelsen er som regel svært langsiktig, og den er derfor betinget av at selskapet greier å opprettholde virksomheten på lang sikt. Det er vanligvis avhengig av at selskapet har overskudd. Og hvis selskapet har overskudd, kan skattefordelen utnyttes. Ved direkte pensjoner som bare forventes å løpe noen få år, må balansføring antakelig vurderes i forhold til de vanlige kriteriene.

18

Pensjoner

Ytelsesordninger

Beregning av netto pensjonsforpliktelser/-midler når selskapet har ytelsesplaner, typisk en foretakspensjonsordning, er komplisert. Det oppstår i praksis en rekke spørsmål. På dette omfattende området henviser vi først og fremst til publikasjonen "Pensjonsordninger - regnskap og skatt. En praktisk håndbok" (2003), som er gitt ut av DnR i samarbeid med Den norske Aktuarforening.

Diskonteringsrente og forventet avkastning på pensjonsmidler

Diskonteringsrenten skal være en svært langsiktig rente. Normalt skal man bruke 10 års statsobligasjonsrente. Også det langsiktige rentenivået har gått nedover i Norge de siste årene. Som følge av dette må mange nedjustere diskonteringsrenten. Anbefalt diskonteringsrente for 2005 etter norsk regnskapsskikk er 4,5-5 %, noe avhengig av hvordan en fastsetter øvrige forutsetninger, og hvilket tidspunkt som ligger til grunn for beregningen. Forventet avkastning på pensjonsmidler settes normalt (0,5 til) 1 % høyere enn diskonteringsrenten.

Feilkilder i forbindelse med pensjonsberegningene

I forbindelse med aktuarberegningene er det flere områder hvor det kan oppstå feil, hovedsakelig på grunn av at de anvendte forutsetningene ikke er korrekte. Følgende oppstilling gir en oversikt over de vanligste feilkildene:

Foretakspensjon

- Antall ansatte og pensjonister og lønnsgrunnlag per 01.01 i regnskapsåret skal legges til grunn for beregningen.
- Faktiske pensjonsmidler per 01.01 skal svare til flytteverdien i henhold til kontoutskriften fra forsikringsselskapet. Ved bytte av forsikringsselskap bør man kontrollere denne posten spesielt.
- Diskonteringsrenten, jfr. ovenfor.
- Øvrige forutsetninger som avkastningsrente, lønnsvekst etc. skal være innbyrdes konsistente og basert på samme forventning om den økonomiske utviklingen.
- Estimatet for innbetalt premie skal stemme med faktisk innbetaling.
- Andel administrasjonskostnader knyttet til premieinnbetalingen skal ikke være tatt med som innbetalt premie i beregningen. Betalte administrasjonskostnader skal heller ikke regnskapsføres som en del av innbetalt premie.
- Behandlingen av estimatendringer og eventuelle planendringer skal følge NRS 6 og være konsistente med tidligere års prinsipper.
- Hvis arbeidsgiveravgift balanseføres, så skal arbeidsgiveravgiften nå beregnes av faktisk netto pensjonsforpliktelse.

AFP-ordningen

- Kontroll av at antall pensjonister i ordningen er korrekt. Under forutsetning av at AFP-pensjonister fortsatt skal ha opptjening i foretakspensjonsordningen (arbeidsgiver kan velge), så vil ansatte (aktive) + pensjonister i AFP-ordningen svare til antall ansatte (aktive) i foretakspensjonsordningen.

- Estimert premieegenandel skal stemme med faktisk betalt egenandel.
- Det skal beregnes arbeidsgiveravgift av usikrede forpliktelser/pensjonskostnaden.
- Det er vanlig praksis at det brukes samme diskonteringsrente for AFP-ordningen som for foretakspensjonsordninger. Det bør vurderes om en bør velge en annen rente fordi løpetiden for en AFP-ordning er mye kortere enn i en foretakspensjonsordning.
- Uttakstilbøyeligheten bør vanligvis ligge på 45 - 50 %, basert på statistiske målinger.
- Estimaterendringer og planendringer må periodiseres konsistent og i samsvar med eventuelle andre pensjonsordninger som balanseføres.
- Sannsynligheten for at ansatte jobber i foretaket til de er 62 år må vurderes. Hvis det kan sannsynliggjøres at det ikke er tilfelle, bør det ikke regnskapsføres noen forpliktelse. Historiske data kan vanligvis legges til grunn for sannsynliggjøringen.
- LO/NHO-ordningen er en ytelsesbasert flerforetaksordning. Det betyr at ordningen skal regnskapsføres som en foretakspensjonsordning. Ordningens administrator er imidlertid ikke i stand til å skaffe fram nødvendige opplysninger. Inntil videre kan ordningen derfor regnskapsføres som en innskuddsordning, dvs. ingen balanseføring.

Innskuddsordninger

Vanligvis blir det ingen balanseføring.

En innskuddspensjonsordning går ut på at foretaket forplikter seg til å betale et årlig tilskudd til de ansattes pensjonsordning. Det betyr blant annet at det er de ansatte som overtar risikoen for avkastningen på midlene som innbetales. Den regnskapmessige behandlingen av slike ordninger er vanligvis enkel. Som en følge av at foretaket har gjort opp sin forpliktelse for regnskapsåret ved å innbetale årets tilskudd, er det årets tilskudd til ordningen som skal kostnadsføres. Eventuell innbetaling til innskuddsfond (som kan sammenlignes direkte med pensjonspremiefond i foretakspensjonsordninger) skal balanseføres.

Innskuddsordninger med garantier fører til balanseføring av forpliktelsen.

Ovenfor har vi forutsatt at det er en "ren" innskuddsordning. Men det kan også avtales at foretaket skal skyte til noe ekstra, hvis forvaltningen av innskuddsmidlene gir et dårlig resultat, dvs en dårlig pensjon for de ansatte. Det kan for eksempel avtales at foretaket garanterer en minimumsavkastning eller at foretaket lover de ansatte et minimumsnivå for samlet pensjonsytelse. Uansett har foretaket påtatt seg en forpliktelse som må regnskapsføres.

Overgang fra foretakspensjon til innskuddspensjon

En rekke foretak går for tiden over fra foretakspensjon til innskuddspensjon. I og med at det ikke skal være noen poster i balansen etter overgang til innskuddspensjon, må tidligere balanseførte pensjonsforpliktelser/-midler inntektsføres/kostnadsføres. Det er ikke alltid like opplagt på hvilket tidspunkt de tidligere forpliktelsene/midlene skal fjernes fra balansen. Vi skal vise dette ved et eksempel.

- I desember 2005 gjorde styret vedtak om at selskapet skal gå over fra en foretakspensjonsordning til en innskuddsordning. Beslutningen baserer seg blant annet på tilbud fra flere forsikringsselskap.
- Det ble samtidig besluttet at virkningsdatoen skal være fra 1. juli 2006.
- Selskapet forhandler i januar med flere forsikringsselskap. Avtale med valgt forsikringsselskap underskrives i februar 2006.

Regnskapet pr 31.12.05 skal vise forpliktelsen på dette tidspunktet. Spørsmålet blir om selskapet har en forpliktelse pr. 31.12.05. Etter vår oppfatning er det styrevedtaksdatoen som er regnskapsføringstidspunktet, forutsatt at en vet at vedtaket ikke kan reverseres når regnskapet avlegges, og selv om ytelsesordningen ikke opphører før 30.06. Beste estimat på forpliktelsen 31.12 blir da null, selv om foretakspensjonsordningen ikke opphører før 30.06. Underskrift av avtalen er en ny hendelse etter balansedagen som bekrefter estimatet på forpliktelsen (virkelig verdi).

Avsetning for usikre forpliktelser

Definisjon av usikre forpliktelser

Avsetninger for forpliktelser kan være både kortsiktige og langsiktige gjeldsposter. Her omtaler vi andre usikre forpliktelser enn pensjonsforpliktelser og utsatt skatt. Det som kjennetegner avsetninger for usikre forpliktelser er at de enten (og svært ofte) er betingede, dvs at de er avhengige av framtidige hendelser, eller (og også svært ofte) at forpliktelsen utgjør et usikkert beløp. Eksempler på usikre forpliktelser er avsetning til garantiansvar, avsetning til restruktureringskostnader og avsetning til erstatningskrav eller lignende som er reist mot selskapet. Den regnskapsmessige behandlingen er regulert av NRS 13 Usikre forpliktelser og betingede eiendeler.

Avsetning for usikre forpliktelser kjennetegnes ved at de enten er betingede eller at forpliktelsen utgjør et usikkert beløp.

Regnskapsføring

Hovedregelen er at en usikker forpliktelse skal regnskapsføres når den er et resultat av en hendelse før balansedagen. Regnskapsføring skal bare skje når det er sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 % sannsynlighet) for at den kommer til oppgjør, når selskapet har en enkeltstående forpliktelse. Det skal foretas avsetning også til "selvpålagte" forpliktelser. For at regnskapsføring skal skje, må forpliktelsen kunne estimeres med rimelig grad av pålitelighet. Det skal likevel mye til for å unnlate avsetning begrunnet med at det er for stor usikkerhet. Usikkerheten skal heller bygges inn i målingen.

Hendelsen må ha skjedd før balansedagen, og det er sannsynlig at det blir en utbetaling.

Det er beste estimat på oppgjørsverdien som skal regnskapsføres. Det beste estimatet er det beløpet som foretaket ville ha vært villig til å betale på balansedagen for å gjøre seg fri fra den usikre forpliktelsen. Normalt vil det være forventningsverdien. For enkeltstående forpliktelser kan det mest sannsynlige utfallet være et like godt eller bedre estimat. Utviklingen går antakelig mer og mer i retning av at forventningsverdien brukes også i slike situasjoner. Hvis selskapet har flere usikre forpliktelser, vil hovedregelen være at det er forventningsverdien som skal regnskapsføres. Vanligvis skal eventuelle regresskrav fra selskapets side behandles som en betinget eiendel. Det må være nær 100 % sikkert at regresskravet kan gjøres gjeldende for å regnskapsføre det.

Utgangspunktet er at en skal balanseføre det beløpet en vil betale for å fri seg fra forpliktelsen.

Hvis en usikker forpliktelse ikke regnskapsføres, skal det gis noteopplysning om den hvis den er vesentlig for å bedømme selskapets stilling og/eller resultat.

Avsetning til garantiansvar

En leverandør som har en form for garanti for utført arbeid eller leverte varer, må foreta avsetning til påregnelig garantiansvar når betaling for garantiarbeidet er inkludert i prisen ved levering. Prinsipielt bør slik avsetning skje løpende, men vanligvis blir beregningen foretatt i forbindelse med regnskapsavslutningen. Normalt vil en bruke historiske garantikostnader som utgangspunkt. Men en må i tillegg ta hensyn til kjente forhold som antas å føre til at framtidige kostnader blir på et annet nivå enn historiske kostnader. Eksempler på forhold som kan føre til økt avsetning er produksjon med ny, lite utprøvd teknologi, eller at en etter levering har blitt kjent med at en produksjonsserie har unormalt dårlig kvalitet. Eksempler på forhold som kan føre til redusert avsetning er at virksomheten har innført strengere kvalitetskontroll (for eksempel i forbindelse med ISO-

19 Avsetning for usikre forpliktelser

sertifisering), eller at de historiske tallene er preget av leveranser med spesielt høye garantikostnader.

Forpliktelsen som skal regnskapsføres, er garantikostnadene som vil påløpe i tiden framover på de produktene/tjeneste som er solgt på regnskapsavslutningstidspunktet. Beregningen må som regel bygge på erfaringstall både for garantikostnadenes størrelse (for eksempel som prosent av salget) og for tidsforløpet. Garantikostnadene i beregningen bør inkludere både direkte og indirekte garantikostnader. Som regel kommer en betydelig del av garantikostnadene tidlig i garantiperioden. Hvis garantitiden for eksempel er ett år, kan det settes opp en antatt fordeling av garantikostnadene pr måned i 2006 for salget i januar 2005, for salget i februar 2005 osv, og tilsvarende for garantikostnadene de øvrige månedene. I de få tilfellene der det antas at garantikostnadene vil påløpe jevnt over garantitiden, vil en ved en slik øvelse se at garantiavsetningen kan beregnes til årlig garantikostnad multiplisert med halvparten av garantitiden. Det er en følge av at gjennomsnittlig gjenværende garantitid er halve garantitiden.

Avsetning til restruktureringsutgifter

Avsetning skal foretas på det tidspunktet beslutningen er irreversibel.

Typiske eksempler på restrukturering er nedleggelse eller salg av et virksomhetsområde eller nedleggelse eller flytting av en bedrift innenfor et virksomhetsområde. Grunnleggende reorganiseringer, for eksempel betydelig rasjonalisering eller reduksjon i virksomhetens omfang, omfattes også av definisjonen. Det skal foretas avsetning til restruktureringsutgifter når de generelle kriteriene for regnskapsføring av en usikker forpliktelse er tilfredsstillt, dvs. når

- det forventes å påløpe utgifter som ikke naturlig vil bidra til inntekter i senere perioder, og de forventede utgiftene oppstår som følge av en beslutning om restrukturering ("sammenstillingsprinsippet"), og
- beslutningen ("hendelsen") har skjedd før balansedagen, og
- det er lagt opp til en rask iverksettelse som gjør endringer i planen lite trolig ("beste estimat")

Restruktureringsutgiftene vil normalt omfatte sluttvederlag til ansatte, tap på eiendeler osv. Men det skal for eksempel ikke avsettes til utgifter til omskolering av arbeidstakere som skal fortsette i virksomheten, eller forventede underskudd fram til restruktureringen iverksettes.

Utgifter til opprydding

Avsetning må foretas løpende.

Utgifter til opprydding kan defineres som utgifter til å rydde opp etter "forsøpling" under produksjonen. Aktuelle eksempler er pukkverk, grus-/sandtak, gruveanlegg, oljeproduksjon osv. Avsetning til slike oppryddingsutgifter skal foretas løpende under produksjonen.

Periodisk vedlikehold

To alternativer, balanseføringsmetoden og avsetningsmetoden.

Den anbefalte løsningen er at en skal ta hensyn til utgifter til periodisk vedlikehold gjennom avskrivningsplanen for et driftsmiddel. Dette er en helt naturlig løsning når driftsmidler dekomponeres ved anskaffelsen, jfr. varige driftsmidler. Men det aksepteres også at det foretas avsetning til vedlikehold underveis, på samme måte som for oppryddingsutgifter mv.

Egenkapital

Inndeling av egenkapitalen

Regnskapslovens hovedinndeling av egenkapitalen er henholdsvis innskutt og opptjent egenkapital. Ifølge oppstillingsplanen består innskutt egenkapital av aksjekapital (selskapskapital) og overkursfond. Opptjent egenkapital består av fond for vurderingsforskjeller (ved bruk av egenkapitalmetoden og bruttometoden), fond for verdiendringer (for IFRS-rapporterende foretak som rapporterer høyere verdier på eiendeler enn de som følger av hovedbestemmelsene i regnskapsloven) og annen egenkapital (som også kan være et negativt beløp, udekket tap). Underspesifikasjonen følger av aksjelovens regler.

En rekke forhold kan føre til at det reelle forholdet mellom innskutt og opptjent egenkapital er et helt annet enn det som balansen viser. Det gjelder blant annet når det er foretatt fondsemisjon fra annen egenkapital (disposisjonsfond) før 1. januar 1999, når det er foretatt nedsetting av aksjekapitalen med overførsel til annen egenkapital eller dekning av udekket tap, ved overføring av oppskrivningsfond til overkursfond pr. 1. januar 1999 osv.

"Innskutt annen egenkapital" oppstår hyppigst når et selskap mottar konsernbidrag fra et morselskap eller søsterselskap. Posten er også aktuell i andre egenkapitaltransaksjoner. Det gjelder nedsettelse av aksjekapitalen med overføring til annen egenkapital, gevinst ved salg av egne aksjer og egenverdien av opsjoner til ansatte (som overføres til overkursfond ved innløsning). I forhold til aksjelovens regler om utbytte mv. må denne posten likestilles med opptjent annen egenkapital.

Innskutt og opptjent egenkapital reflekterer ofte ikke virkeligheten.

Innskutt annen egenkapital

Dekning av underskudd

Når et selskap får regnskapsmessig underskudd, må dette først dekkes ved overføring fra opptjent annen egenkapital hvis slik egenkapital finnes. Det er antakelig ikke plikt til å dekke underskuddet ved overføring fra innskutt annen egenkapital. Det er adgang, men ingen plikt til å dekke underskuddet ved overføring fra overkursfond, men det må først dekkes av annen innskutt egenkapital hvis slik finnes. Vanligvis vil en dekke underskudd ved overføring fra fond så lenge slike fond finnes. Det er sjelden en kan oppnå fordeler ved å unnlate slik overføring. Tvert imot vil en kunne få høyere utbyttegrunnlag i framtiden ved å overføre fra overkursfond til dekning av udekket tap. Aksjekapitalen kan bare brukes til å dekke underskudd ved å følge reglene om kapitalnedsettelse.

Infløkte regler for dekning av underskudd.

Egne aksjer

Kostpris for egne aksjer er et negativt egenkapitalelement. Pålydende skal føres som reduksjon av aksjekapitalen (på egen linje). Kostpris ut over pålydende skal føres som reduksjon av annen egenkapital (også på egen linje). Hvis kostprisen er lavere enn pålydende, antar vi at differansebeløpet (et positivt beløp) bør føres som egen linje under innskutt egenkapital, for eksempel med teksten "underkurs egne aksjer".

Kostpris for egne aksjer er et negativt egenkapitalelement. Pålydende skal føres som reduksjon av aksjekapitalen.

Salg av egne aksjer er en egenkapitaltransaksjon. Tap eller gevinst i forhold til kostpris skal føres direkte mot annen (innskutt) egenkapital.

En kapitalforhøyelse skal balanseføres når generalforsamlingen har besluttet den og kapitalen eller en besluttet minstekapital er tegnet.

Ubetalte aksje-innskudd skal balanseføres som egen fordringspost under omløpsmidler.

Selskapet må ha fri egenkapital for å gi lån til aksjonærer, kjøpe egne aksjer osv.

Utbytte fra ordinær generalforsamling til 31. desember.

Ikke registrert kapitalforhøyelse/kapitalnedsettelse

En kapitalforhøyelse skal balanseføres når generalforsamlingen har besluttet den og kapitalen eller en besluttet minstekapital er tegnet. En fulltegningsgaranti tilfredsstiller kravet om at aksjekapitalforhøyelsen må være tegnet. Aksjeinnskuddet behøver derimot ikke verken å være innbetalt eller registrert i Foretaksregisteret. Kapitalforhøyelser som ikke er registrert i Foretaksregisteret på regnskapsavslutningstidspunktet, balanseføres under innskutt egenkapital som "Ikke registrert kapitalforhøyelse" eller lignende. Tilsvarende regler gjelder ved kapitalnedsettelse.

Ubetalte aksjeinnskudd

Ubetalte aksjeinnskudd skal balanseføres som egen fordringspost under omløpsmidler. Posten må vurderes pr. 31.12 etter de vanlige vurderingsreglene. Hvis det er usikkert om hele eller deler av fordringsbeløpet blir innbetalt, bør en ikke ta med kapitalforhøyelsen i balansen.

Fri egenkapital

Fri egenkapital er det maksimale beløp som kan deles ut som utbytte uten kreditorvarsel etter de tekniske beregningsreglene i aksjeloven § 8-1. Konsernbidrag (etter skatt) likestilles med utbytte. Det kan likevel gis konsernbidrag fra morselskap til datterselskap, når slikt konsernbidrag øker verdien av investeringen i datterselskapet tilsvarende.

Det er viktig å huske på at en også må se på den frie egenkapitalen når det gjennom året skal tas beslutning om en skal gi lån til aksjonærer, tillitsmenn og lignende, eller kjøpe egne aksjer. Det er den frie egenkapitalen i henhold til sist fastsatte balanse som er utgangspunktet for vurderingen. Det må i tillegg tas hensyn til eventuelle tap etter balansedagen, men en kan ikke ta hensyn til overskudd. Hvis det, til tross for at det ikke anses lovlig, ytes lån til aksjonær mv. i perioden fra 01.01 til generalforsamlingen skal lånet gå til fradrag i den frie egenkapitalen. Lån som tilbakebetales i den samme perioden, skal det derimot ikke tas hensyn til ved beregningen. Justisdepartementet foreslo i 2004 en lovendring slik at lån til aksjonær ikke reduserer utbyttegrunnlaget i den utstrekning det motregnes mot utbytte. Det har imidlertid ikke skjedd noe mer med forslaget.

Ekstraordinært utbytte før ordinær generalforsamling

Det kan deles ut ekstraordinært utbytte basert på beslutning i ekstraordinær generalforsamling fra tidspunktet for ordinær generalforsamling og ut regnskapsåret. Det ekstraordinære utbyttet deles da ut på det samme grunnlaget som det ordinære utbyttet, dvs. på grunnlag av sist fastsatte årsregnskap. Justisdepartementet mener at adgangen til å vedta ekstraordinært utbytte opphører ved utløpet av regnskapsåret, fordi en har passert et nytt balansetidspunkt uten at det er fastsatt noen balanse. Det betyr at det ikke kan vedtas ekstraordinært utbytte i perioden fra 1. januar fram til ordinær generalforsamling for foregående regnskapsår, hvis en ikke følger reglene om utbytteutdeling på grunnlag av en mellombalanse. Slik utbytteutdeling blir svært lite brukt, blant annet fordi det kreves at mellombalansen skal være revidert. Det betyr at det er betydelig kostnader knyttet til utarbeidelse og kontroll av mellombalansen. Antakelig vil de fleste som ønsker utbytte i den aktuelle perioden i stedet forsere arbeidet med årsregnskapet, slik at det kan avholdes ordinær generalforsamling tidlig på nyåret.

Andre forhold med "sperrfrist" 31.12

Etter Justisdepartementets oppfatning kan en ikke gi lån til aksjonær i perioden fra årsavslutningstidspunktet til ordinær generalforsamling, og en kan heller ikke foreta kapitalnedsetting med utbetaling til aksjonærene. Derimot anses ikke kjøp av egne aksjer i den samme perioden som ulovlig.

Selskapet kan ikke gi lån til aksjonær.

21

Noter til regnskapet

Nye/endrede notekrav i regnskapsloven i 2005

For 2005 er det vedtatt noen nye krav til noter i regnskapsloven. De viktigste er

- Opplysninger om kostnadsført aksjebasert betaling (§ 7-11a)
- Krav om detaljerte opplysninger om endringer i egenkapitalen for hver enkelt egenkapitaltransaksjon, i note eller egen oppstilling (§ 7-25)
- Hvis en ikke har hatt utgifter til lønn, pensjonsforpliktelser eller annen godtgjørelse til daglig leder, medlem av styret eller bedriftsforsamlingen, skal det opplyses særskilt om det (§ 7-31a)
- Utvidet spesifisering av honorar til revisor (ordinær revisjon, andre attestasjonstjenester, skatterådgivning og andre tjenester (spesifisert)), inkludert honorar til foretak som revisor har et særskilt samarbeid med.

Kommentarer til enkelte andre notekrav

Vi kommenterer bare enkelte noteopplysninger der det i praksis har vist seg at mange ikke gir tilfredsstillende opplysninger, eller der det har vist seg å være usikkerhet knyttet til hvilke opplysninger som kreves.

Opplysningsplikten

Regnskapsloven inneholder konkrete krav til noteopplysninger samt en "faneparagraf". I tillegg inneholder regnskapsstandardene en rekke detaljerte krav til hvilke opplysninger som må gis i noter. "Faneparagrafen" om noteopplysninger i regnskapsloven § 7-1, annet ledd er en bestemmelse som det er lett å glemme. Bestemmelsen krever at det gis opplysninger som er nødvendige for å bedømme den regnskapspliktiges eller konsernets stilling og resultat og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig. Ledelsen må derfor hvert år vurdere hvilken informasjon som bør gis til brukerne. Loven gir også anledning til at den regnskapspliktige utelater opplysninger som det i utgangspunktet er krav om når de ikke er av betydning for å bedømme den regnskapspliktiges eller konsernets stilling og

Faneparagrafen om noteopplysninger i regnskapsloven § 7-1, annet ledd krever at det gis opplysninger som er nødvendige for å bedømme den regnskapspliktiges eller konsernets stilling og resultat og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig.

21 Noter til regnskapet

resultat. Det skal likevel alltid gis opplysninger om aksjer, aksjonærer, egne aksjer osv (§§ 7-26 7-27), samt om antall ansatte, ytelser til ledende personer, og lån og sikkerhetsstillelse til aksjonærer og ledende personer (§§ 7-30 til 7-32).

Regnskapsprinsipper

Regnskapsloven krever at det skal gis opplysning om de regnskapsprinsippene som er brukt.

Regnskapsloven krever at det skal gis opplysning om de regnskapsprinsippene som er brukt. En skal ikke gi opplysning om regnskapsprinsipper som ikke er aktuelle i årets regnskap. En behøver heller ikke å beskrive regnskapsprinsippene for regnskapsposter som er uvesentlige. Det må påses at det gis opplysning om eventuelle nye regnskapsprinsipper, som følge av at årets regnskap inneholder nye poster i forhold til fjorårets regnskap. De regnskapsprinsippene som det opplyses om bør beskrives mest mulig presist.

Det er mest vanlig at regnskapsprinsippene presenteres samlet i en innledende note.

Det er mest vanlig at regnskapsprinsippene presenteres samlet i en innledende note. Men loven angir ingen formkrav. Det er derfor like akseptabelt at regnskapsprinsippene angis sammen med de tallmessige opplysningene om den aktuelle regnskapsposten.

Store enkeltransaksjoner

Kjøp og salg av virksomhetsområde og betydelige eiendeler

Det skal ifølge regnskapsloven § 7-6 gis opplysning om store enkeltransaksjoner. Store enkeltransaksjoner omfatter typisk kjøp og salg av vesentlige virksomhetsområder og eiendeler. Kravet gjelder i utgangspunktet bare for den aktuelle regnskapsperioden, men hvis sammenligningstallene inneholder slike transaksjoner, kan det være nødvendig å opplyse om dette for å forstå sammenhengen i regnskapstallene mellom de ulike regnskapsperiodene.

Forskning og utvikling

Opplysningskrav selv om utgiftene kostnadsføres

I regnskapsloven § 7-14 og i regnskapsstandarden om immaterielle eiendeler kreves det en rekke opplysninger om forsknings- og utviklingsutgifter. Flere av kravene gjelder selv om det ikke er balanseført utgifter til forskning og utvikling. Det finnes en rekke eksempler på årsregnskap for foretak som åpenbart må ha slike utgifter, hvor det ikke finnes noteopplysninger. Hvis det drives forskning og utvikling, bør mange sette sterkere fokus på notekravene.

Utsatt skattefordel

Mange gir ikke tilstrekkelige opplysninger.

Ifølge NRS (F) om resultatskatt skal det opplyses om balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom framtidig inntjening. Det bør gis konkrete opplysninger om hvorfor det forventes skattemessige overskudd, dvs. om det skyldes overskudd som følge av den ordinære driften, salg av eiendeler som gir skattemessige gevinster, eller at det er sannsynlig at en vil motta konsernbidrag.

Regnskapsstandarden krever også at det skal gis opplysning om tidspunktene for utløp av framføringsperioden for underskudd.

En skal også gi opplysning om utsatt skattefordel som ikke er balanseført. Bestemmelsen må forstås slik at en må begrunne hvorfor det ikke er foretatt balanseføring. Det er viktig å skille mellom skattefordeler som ikke er balanseført på grunn av usikkerhet om en vil være i stand til å utnytte skattefordelen, og skattefordeler som ikke er balanseført som følge av

at den aktuelle skattereduserende forskjellen generelt ikke skal gå inn i grunnlaget for utsatt skatt beregning (vanligvis fordi de er nettostørrelser). Det bør også opplyses om skatteøkende midlertidige forskjeller som av sistnevnte årsak ikke inngår i grunnlaget for utsatt skatt (for eksempel innfusjonert goodwill).

Hvis skattekostnaden i 2005 er betydelig påvirket av at det var balanseført utsatt skatt/skattefordel knyttet til midlertidige forskjeller på andeler i andre selskaper pr. 31.12.2004, bør dette kommenteres.

Varer

Regnskapsloven krever at det gis opplysning i note om fordeling av varelageret på råvarer, varer under tilvirkning og ferdigvarer. Ifølge NRS 1 Varelager skal det også opplyses om hvor mye av varebeholdningen som er vurdert til anskaffelseskost og hvor mye som er vurdert til virkelig verdi. Regnskapsstandarden krever ikke at det gis opplysning om størrelsen på nedskrivningen fra anskaffelseskost til virkelig verdi, men det følger av lovens "faneparagraf" at det må gis opplysning om dette hvis nedskrivningen er vesentlig for å bedømme foretakets stilling og resultat. Hvis det er foretatt sjablonpregede nedskrivninger på varelageret vil det ikke være mulig å gi opplysninger i henhold til kravene i regnskapsstandarden. Da må en i stedet gi opplysning om nedskrivningsbeløpet.

Opplysning om beholdning vurdert til virkelig verdi

Nedskrivning

Ifølge regnskapsloven § 7-13, annet ledd, skal det opplyses om hvilke forutsetninger som er lagt til grunn for nedskrivning og reversering av nedskrivning. Praksis på dette området har i begrenset grad tilfredsstilt dette kravet.

Forutsetninger for nedskrivningen

Betingede eiendeler

Betingede eiendeler vil normalt ikke bli regnskapsført, da det kreves at inntekten er så godt som sikker (nær 100 %) for at regnskapsføring kan finne sted. Hvis det er sannsynlighetsovervekt (> 50 %) for at foretaket vil motta et oppgjør knyttet til en betinget eiendel, skal det ifølge NRS (F) om usikre forpliktelser og betingede eiendeler gis noteopplysning om forholdet, med beskrivelse av de(n) betingede eiendelen(e). Det er svært sjelden å se slik noteopplysning.

Opplysningskrav om betydelige betingede eiendeler

Bundne bankinnskudd og ubenyttet kassekreditt og lignende

Ifølge NRS (F) om kontantstrømoppstilling skal det gis opplysninger om dette.

Antall ansatte

Det følger av regnskapsloven § 7-30 at det skal gis opplysning om gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret. Hvis foretaket i stor grad benytter deltidsarbeidere i virksomheten, kan antall ansatte være et lite hensiktsmessig begrep. I slike situasjoner bør det derfor i stedet opplyses om antall årsverk. Det er for øvrig generell adgang til å opplyse om antall årsverk i stedet for antall ansatte.

Antall eller årsverk

Ytelser til ledende personer mv.

Utgift eller kostnad?

Ifølge regnskapsloven § 7-31 skal det opplyses om de samlede utgiftene til henholdsvis lønn, pensjonsforpliktelser og annen godtgjørelse til daglig leder og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen. Det er uklart om det er utgiften eller kostnaden (den periodiserte utgiften) som er "ytelsen". På dette området spriker det derfor i praksis, og mange velger de mest praktiske løsningene. For eksempel er det mest vanlig at en henter opplysningen om lønn til daglig leder fra de arbeidsgiveravgiftspliktige ytelser i lønnsoppgaven, dvs det utbetalte beløpet. Men hvis en betydelig del av daglig leders godtgjørelse er bonus i forhold til årets resultat kan det stille seg annerledes. Antakelig bør bonus inkluderes i ytelsene i avsetningsåret. Når det gjelder styrehonorar synes det mest vanlig å opplyse om utbetalt styrehonorar. Det viktigste er antakelig at opplysningene blir gitt på samme måte over tid. Dessuten bør det gjøres klart om det er utgift/utbetaling eller kostnad som opplyses.

Sluttvederlag og opsjoner

Det skal også gis opplysninger om eventuelle avtaler som forplikter foretaket til å gi daglig leder eller styreleder sluttvederlag eller vederlag ved endring av arbeidsforholdet. Tilsvarende gjelder avtaler om bonuser, overskuddsdelinger, opsjoner og lignende til fordel for daglig leder eller leder av styret.

Hvis foretaket ikke har kostnader av denne typen ovenfor daglig leder, medlem av styret eller bedriftsforsamlingen, må man gi noteinformasjon om at slike vederlag ikke foreligger.

Forpliktelser knyttet til tegningsretter, opsjoner og tilsvarende rettigheter ovenfor ansatte eller tillitsvalgte skal også gå fram av noteinformasjonen.

Honorar til revisor

Honorar til revisor skal fordeltes på lovpålagt revisjon, andre attestasjonstjenester, skatterådgivning og andre tjenester utenfor revisjonen. Honorarer for andre tjenester utenfor revisjonen skal spesifiseres for vesentlig forskjellige tjenester. Når det gjelder honorar til revisor er det kostnadsført honorar til bistand/rådgivning som skal opplyses. En skal også bruke kostnadsført honorar for revisjon, normalt er det kostnaden for det arbeidet som er utført i løpet av regnskapsåret. Det er et annet beløp enn det som skal godkjennes som revisjonshonorar av generalforsamlingen. Generalforsamlingen skal godkjenne honoraret for revisjon av årsregnskapet, dvs. arbeidet som er utført fra generalforsamling til generalforsamling.

Konsulenthonorarer til styre og ledelse

Hvis selskapet har en innleid konsulent som daglig leder, skal konsulenthonoraret oppgis som ytelse til daglig leder, benevnt som "annen godtgjørelse". Når ansatte (andre enn daglig leder) også er styremedlemmer, er det bare styrehonoraret som skal opplyses i noten. Det samme gjelder når for eksempel en advokat eller konsulent er medlem av styret. De honorarene de mottar som advokat eller konsulent for selskapet er det ikke krav om å opplyse om.

22

Årsberetningen

Hvis årsberetningen skal få en tilfredsstillende kvalitet, må arbeidet med den starte en stund før den skal sendes ut, og ikke like før årsberetningen skal sendes ut eller godkjennes. Dette er ikke minst viktig i 2005, som følge av nye og økte krav til informasjon i årsberetningen.

Hvor virksomheten drives

Det skal opplyses hvor virksomheten drives. Hvis foretaket har virksomhet en rekke steder (for eksempel en handelskjede) er det tilstrekkelig å gi opplysning om hvor hovedkontoret er lokalisert.

Analyse av årsregnskapet og sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer

Bestemmelsen om årsberetning har fått nytt annet, tredje og fjerde ledd som må ses i sammenheng. Disse lyder slik:

"Årsberetningen skal minst omfatte en rettvise oversikt over utviklingen og resultatet av den regnskapspliktiges virksomhet og av dens stilling, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer den regnskapspliktige står overfor. Oversikten skal være en balansert og fyllestgjørende analyse av utviklingen og resultatet av den regnskapspliktiges virksomhet og av dens stilling, hensyntatt virksomhetens størrelse og kompleksitet.

I den grad det er nødvendig for å forstå den regnskapspliktiges utvikling, resultat eller stilling, skal analysen nevnt i annet ledd inneholde både finansielle og, der det passer, ikke-finansielle sentrale resultatindikatorer relevante for den aktuelle virksomheten, inkludert opplysninger om miljø- og personalsaker.

I sin analyse skal årsberetningen, der det passer, inneholde henvisninger og tilleggsforklaringer til beløp oppført i årsregnskapet."

Dette kravet erstatter kravet om at det skal gis en utfyllende redegjørelse for årsregnskapet hvis en slik redegjørelse er av betydning for å bedømme stillingen og resultatet. Tidligere kunne man unnlate det hvis en mente at det ikke var av betydning. Den viktigste forskjellen mellom den gamle og nye bestemmelsen er at en nå er pliktig til å kommentere utvikling, resultatregnskap og balanse. Tredje ledd presiserer kravene nærmere. Det er bare krav om at analysen skal inneholde sentrale resultatindikatorer "i den grad det er nødvendig for å forstå den regnskapspliktiges utvikling, resultat eller stilling". Innholdet i den oversikten som loven nå krever antas stort sett å være sammenfallende med det som var anbefalt innhold for en utfyllende redegjørelse om årsregnskapet i regnskapsstandarden. I hvert fall har Norsk RegnskapsStiftelse lagt dette til grunn, og dermed stort sett videreført det tidligere innholdet i den reviderte regnskapsstandarden.

Kravene for små foretak er noe mindre omfattende.

Framtidsutsikter

I tillegg til den tidligere bestemmelsen om at det skal gis en redegjørelse i årsberetningen som gir grunnlag for å vurdere den regnskapspliktiges framtidige utvikling, har det nå kommet et tilleggskrav: "Regnskapspliktig som i foregående årsberetning eller årsregnskap har angitt resultatmål eller gitt andre opplysninger om forventet utvikling, skal opplyse om forventningene er i samsvar med årets resultat og begrunne eventuelle avvik." Det skal altså først gis en redegjørelse som gir grunnlag for å vurdere foretaket framtidige utvikling. Den bør angi sannsynlig økonomisk utvikling på et overordnet nivå. Det bør presiseres at det som regel er betydelig usikkerhet om utviklingen. Det er verken krav eller spesielt ønskelig at en opplyser om budsjetter osv. Redegjørelsen bør heller drøfte faktorer og forhold som har betydning for framtidige resultater, for eksempel antatt markedsutvikling og prisutvikling for selskapets produkter, antatt utvikling i konkurranse-situasjonen, teknologisk utvikling i bransjen, investeringsbehov osv.

I 2005 skal det også opplyses om årsaken til avvik i forhold til de forventningene som det ble gitt uttrykk for i fjorårets årsberetning. Ofte vil det være naturlig at dette er omtalt i analysen av årsregnskapet. I så fall kan det henvises til den omtalen.

Fortsatt drift forutsetningen

Det skal bekreftes konkret at regnskapet er avlagt etter forutsetningen om fortsatt drift. Er det tvil om foretaket kan fortsette virksomheten, skal det redegjøres for situasjonen. Styret i aksjeselskaper må løpende vurdere om selskapet har en forsvarlig egenkapital (aksjelovene § 3-5). Hvis foretaket er i en situasjon hvor styrets handleplikt ved tap av egenkapital har inntrådt, skal det opplyses om det er besluttet eller satt i verk tiltak for å sikre selskapets drift, eventuelt å oppløse selskapet.

Arbeidsmiljø

Det skal gis opplysninger om arbeidsmiljøet, og en oversikt over iverksatte tiltak som har betydning for arbeidsmiljøet. Det skal opplyses særskilt om sykefravær, skader og ulykker. Opplysningene skal gis konkret i form av tall, det er ikke tilstrekkelig med generelle eller indirekte opplysninger. Opplysningene om sykefraværet bør omfatte det totale sykefraværet i regnskapsåret, og hvor stor andel sykefraværet har utgjort av den totale arbeidstiden. Opplysninger om ulykker skal gis enkeltvis, og minst omfatte ulykkens art og hvilke personskader og/eller materielle skader ulykken eventuelt medførte.

Likestilling

Loven krever at det skal redegjøres for den faktiske tilstanden når det gjelder likestilling i virksomheten. Det skal også redegjøres for tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å fremme likestilling og for å forhindre forskjellsbehandling i strid med lov om likestilling mellom kjønnene. Ifølge regnskapsstandarden om små foretak kan små foretak nøye seg med å gi opplysninger om kjønnsfordelingen av de ansatte, og i styret. Det kan være naturlig at også øvrige virksomheter gir slik opplysning.

I utkast til enderet regnskapsstandard om årsberetning er det i 2005 ikke gitt spesielle kommentarer til bestemmelsen. I stedet er det henvist til en veiledning fra Likestillingsombudet.

Ytre miljø

Formålet med redegjørelsen er å gi et grunnlag for å vurdere foretakets virksomhet i en miljømessig sammenheng, og å gi et bilde av selskapets miljømessige forpliktelser og utviklingsmuligheter. Det skal derfor gis opplysninger om forhold ved virksomheten, herunder dens innsatsfaktorer og produkter, som kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning av det ytre miljøet. Det skal også opplyses om hvilke tiltak som er iverksatt for å redusere den negative påvirkningen, og hvilke tiltak som planlegges iverksatt. Også miljørisikoen ved foretakets aktiviteter bør kommenteres. Når en skal vurdere opplysningsplikten, bør en ifølge regnskapsstandarden om årsberetning blant annet se på hvilke typer og mengder av energi og råvarer som forbrukes, forurensning som slippes ut, og avfall som genereres og slippes ut. Det bør ifølge regnskapsstandarden også opplyses om miljøbelastningen knyttet til transport inn og ut av virksomheten, når det er aktuelt. Foretak som tilvirker materielle produkter bør gi opplysninger om type og mengde hvis det inngår helse- eller miljøfarlige kjemikalier i produktene, eller om miljøavfall som oppstår når produktene kasseres. I tillegg bør det gis opplysning om miljøbelastningen ved bruk av produktene.

Opplysning om finansiell risiko (jf. rskl. § 3-3 åttende ledd)

I 2004 kom det inn en bestemmelse om at årsberetningen skal inneholde opplysninger om finansiell risiko. Bestemmelsen lyder: "Det skal gis opplysninger om finansiell risiko som er av betydning for å bedømme foretakets eiendeler, gjeld, finansiell stilling og resultat. Opplysningene skal omfatte mål og strategier som er fastsatt for styring av finansiell risiko, herunder strategien for sikring av hver hovedtype av planlagte transaksjoner der sikringsvurdering er benyttet. Det skal gjøres rede for foretakets eksponering mot markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko".

Markedsrisiko dreier seg om konsenkvenser av variasjoner i finansielle markedspriser. Markedsrisiko omfatter renterisiko, valutarisiko, råvarepriserisiko (bare finansielle råvarepriskontrakter) og aksjekursrisiko (der hvor det er aktuelt). Kredittrisiko er risikoen for vesentlige tap på fordringer, som det først og fremst er aktuelt å kommentere hvis selskapet har én (eller noen få) dominerende kunde(r). Likviditetsrisiko er risikoen for at selskapet selv kommer i likviditetsproblemer. Den kan det for eksempel være aktuelt å kommentere når mange store lån stadig krever fornying.

For mange virksomheter vil oftest de fleste av disse risikoene være begrenset. En bør ikke unnlate å si noe om risikoen selv om en mener at en av de risikoene som skal omtales er uvesentlig. En må da i stedet uttale at risikoen anses som svært liten eller lignende. Den risikoen som antakelig oftest er forekommende og som må kommenteres, er renterisikoen.

Det går fram av bestemmelsen at en ikke bare skal omtale en foreliggende risiko, men at det skal opplyses om strategien for sikring når det er brukt sikringsvurdering. Kravet om at det skal gjøres rede for eksponeringen må bety at en i en viss grad må kvantifisere risikoen.

Resultatdisponering

Fra og med 2005 er det bare krav om at årsberetningen skal inneholde forslaget til disponering av resultatet eller inndecking av eventuelt underskudd hvis disponeringen ikke går fram av årsregnskapet. Det er naturlig at disponeringen går fram av noten om/oppstillingen over spesifikasjon av endringer i egenkapitalen, som er obligatorisk fra

2005. Dermed vil det normalt ikke være nødvendig å opplyse om disponeringen av årsresultatet i årsberetningen.

Det bør også opplyses om selskapets frie egenkapital, i og med at den ikke kan leses direkte ut fra balansen. Det er naturlig å gi denne opplysningen i tilknytning til omtalen av årsregnskapet hvis ikke disponeringen går fram av årsberetningen.

23 Utbytte

Fri egenkapital

Fri egenkapital er det beløpet som kan deles ut til aksjonærene som utbytte uten kreditorvarsel, og er det laveste av (A) og (B) i oppstillingen nedenfor.

Aksjeloven § 8-1 (1)

Årets resultat etter skatt
+ Annen egenkapital (før årets resultat)
- Udekket underskudd
- Balanseført F&U
- Balanseført goodwill
- Balanseført netto utsatt skattefordel
- Pålydende på egne aksjer ervervet tidligere år
- Kostpris på egne aksjer ervervet i år
- Lån/sikkerhetsstillelse etter asl § 8-7 til § 8-9
- Avsetning til bundne fond (for eksempel fond for vurderingsforskjeller)
= Maksimalt utbytte eller konsernbidrag (A)

Aksjeloven § 8-1 (2)

Total egenkapital pr 31.12 før disponering av årets resultat
+ Årets resultat etter skatt
- 10% av eiendeler
= Maksimalt utbytte eller konsernbidrag (B)

Forhold som en bør tenke på ved vurdering av utbytteavsetning for 2005

Selskaper som i det vesentlige har personlige aksjonærer

Selskaper med personlige aksjer bør normalt ikke avsette utbytte i det hele tatt i årsregnskapet for 2005. Dette gjelder også utbytte som blir skattefritt, dvs. utbytte innenfor aksjonærenes skjermingsgrunnlag. Årsaken er at utbytte reduserer RISK. Eventuell utdeling til aksjonærene i 2006 bør i stedet gjøres i form av kapitalnedsettelse fra innbetalt kapital.

RISK i 2005 er svært verdifullt. Vi skal vise dette ved et eksempel med en disposisjon som bare gir skattepliktig inntekt, og dermed øker RISK, uten at utbyttegrunnlaget øker, for eksempel inntektsføring fra gevinstkonto eller reduserte saldoavskrivninger:

Økt skattepliktig inntekt for selskapet i 2004/2005	1.000
- Skatt	280
= RISK	720

Selskapets reelle kostnad er økt rente på grunn av at skatten framskyndes. Renten må regnes av skatten på 280. Aksjonæren får økt sitt skjermingsgrunnlag med 720. Renteavkastningen på økt skjermingsgrunnlag vil derfor overstige selskapets økte rentekostnad. I tillegg får aksjonæren økt inngangsverdien ved senere realisasjon av aksjene. Konsekvensen er at en i 2005 må tenke helt annerledes enn tidligere år når det gjelder skattemessige disposisjoner. I 2005 bør en blant annet vurdere å

- unnlate å gi konsernbidrag til datterselskap
- inntektsføre salgssum ved salg av driftsmidler
- unnlate saldoavskrivninger

Lønnsomheten av RISK er noe nærmere belyst i Mentor november 2005.

Korreksjonsinntekt - overgangsregel D gjelder også i 2005

Som følge av innføringen av fritaksmetoden, er det som hovedregel ingen regnskapsmessig midlertidig forskjell knyttet til aksjer i andre selskaper pr. 31.12.05. Ifølge overgangsregel D til skattereformen skal det likevel beregnes midlertidig forskjell på aksjer ved beregningen av korreksjonsinntekt i 2005 (som i 2004). Den midlertidige forskjellen skal fastsettes etter de reglene som var gjeldende pr 25. mars 2004. Ifølge skattemyndighetene er skattemessig verdi kostprisen for aksjene. Det skal ikke beregnes utsatt skatt på denne forskjellen (fordi det ikke er en reell midlertidig forskjell). Skjemateknisk er midlertidig forskjeller på aksjer en egen linje i korreksjonsinntektsberegningen.

KUNDEPOST

Returadresse:
PricewaterhouseCoopers
N-0245 Oslo